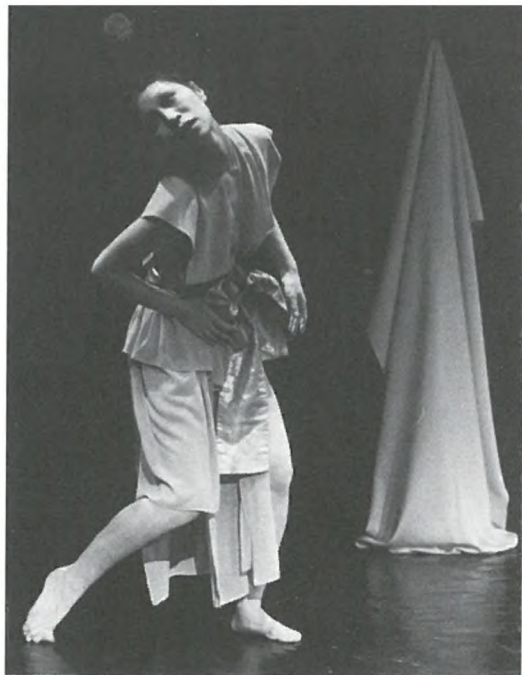

TÁNCMŰVÉSZET 1987/6

A selyem. – Áprilisban három estén át látta vendégül a Szkéné Színház a japán *Eji Company*-t. A Párizsban élő japán művészek a „buto” stílus elkötelezettjei: az ősi japán tánc- és harcművészet mozgásformáit ötvözik a modern nyugati táncelemekkel. A selyem című előadás főszerepét a társulat egyik művészeti vezetője, Eji Ikuyo táncolta, mellette még Yaginuma jelent meg egy-egy rövid epizódban. (Kádár Kata felv.)

Felelős szerkesztő: MAÁ CZ LÁSZLÓ

A szerkesztőség címe: 1088 Budapest VIII., Rákóczi út 23.

Telefon: 142-498

Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest

VII., Lenin krt. 9 – 11. Telefon: 221-285

A kiadásért felelős: Siklósi Norbert vezérigazgató

Egyetemi Nyomda – 87.5785 Budapest, 1987

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Megjelenik havonta

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hirlapkézbesítő postahivatalnál, Posta hirlapüzleteiben és a Hirlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. – 1900 – közvetlenül vagy postautólevélben, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Előfizetési díj egy évre 156, – Ft.

Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat.

H – 1389 Budapest, Pf. 149.

INDEX: 25 830

HU ISSN 0134 1421

TÁNCMŰVÉSZET

1987. XII. évfolyam, 6. szám

Ára: 13, – Ft

Tördelő- és képszerkesztő:

Czeléné Gergely Zsófia

TARTALOM

Arva Eszter: Modern-e Markó Iván stílusa?	1
Szűdy Eszter: „Tavaszköszöntő”	4
Rókas László: Shakespeare és a fuszeklik	7
Maá cz László: A Kodály Kamara-táncegyüttes bemutatója	9
Zsédényi Mária: Táncforum 1987	11
Péter Márta: Vidéki?	15
Dezső László–Németh Kálmán: Táncháztalálkozó '87	16
HÍREK	17
Králl Csaba: Prospero	18
Szűcs Piroska grafikái	20
Lőrincz Sándor: Somogyi Aprók	22
Gál Péter: Utóhangok Miskolcra	23
Roboz Ágnes: Táncossá válni, táncosnak lenni...	24
Nádasi Marcella: Serge Lifar	26
HÍREK	28
Wagner István: Milloss-évad Itáliában	30
D. L.: Balassi-napok Párkányban	33
Kóniger Miklós: Táncmozaik Nyugat-Berlinből	34
Szentpál Mária: Az ARTAMA 3. nemzetközi konferenciája	36

A címlapon: Prospero – Aleszja Popova és Markó Iván a Győri Balett budapesti vendégjátékán (Ágoston felv.)

A hátsó borítón: Verona hercege lóháton – Nola Rae és John Mowat (Ágoston András felv.)

Modern-e Markó Iván stílusa?

Gondolatok a Győri Balett budapesti vendégjátékához

Újságíróink többsége Markó Ivánt a magyar balett Messiásának kiáltotta ki, aki soha nem látott, újszerű művekkel örvendeztette meg a közönséget. Természetesen működésének jelentősége vitathatatlan táncéletünkben, de hogy mennyire modern, az viszonyítás kérdése. Táncstílusának tartalma és formavilága modern az orosz romantikus balettekhez képest, de nem az, ha egy sor századunkban keletkezett alkotói módszerhez viszonyítjuk. (Néhányat említek: J. Limon, M. Cunningham, T. Brown, A. Nikolais, M. Monk, A. T. Keersmaeker, a Pilobolus együttes stb.) M. Béjart stílusa csak egyike a XX. században született irányzatoknak, melynek bővületében Markó Iván alkotni kezdett, s melyből rá főleg az expresszív, a szentimentalizmus határát súroló kifejezési for-

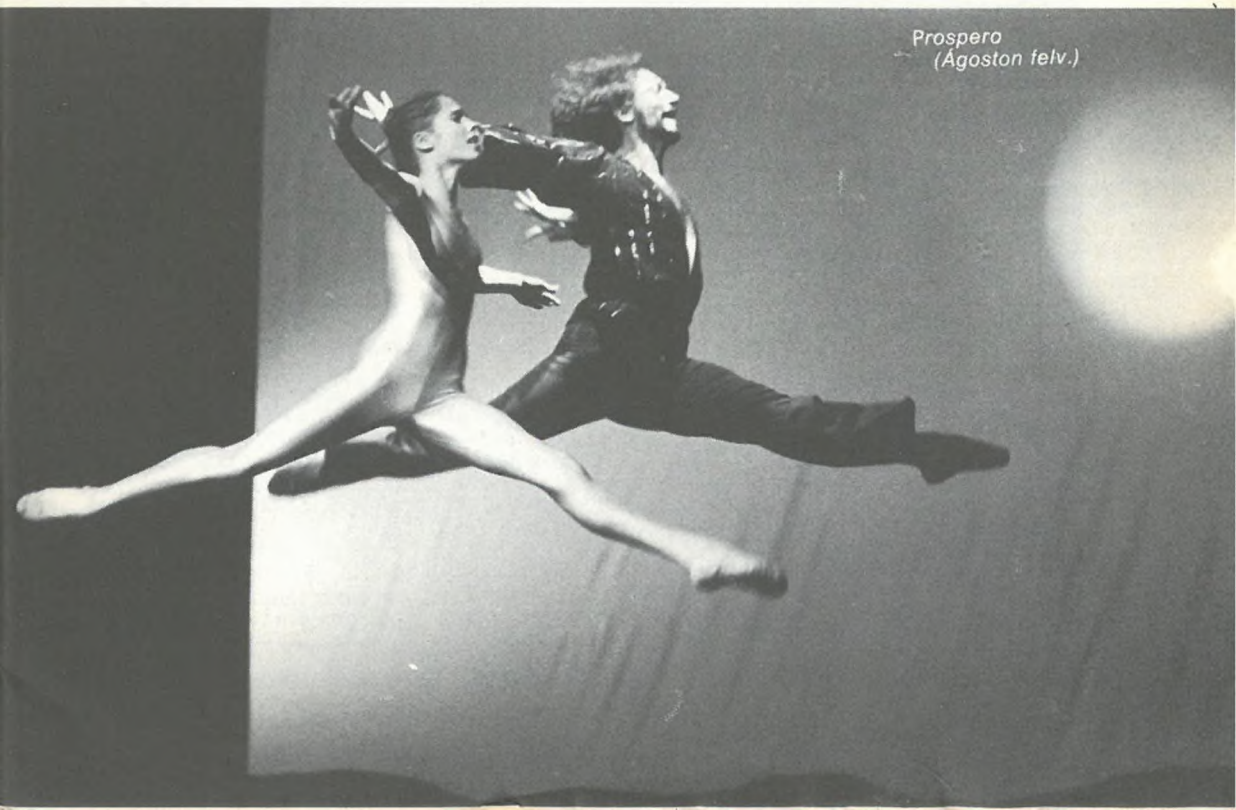
mák hatottak. Egyéniségén átszűrve ezt ültette át hazai viszonyok közé.

A Budapesti Tavasz Fesztivál alkalmából a Győri Balett egy héten át vendégszerepelt a Vígyszínházban a *Madarak voltunk, földre szálltunk* című esttel, mely négy, különböző időben készült egyfelvonásos művet foglalt magába. A közönség fergeteges sikert sejtető tapsa, úgy hiszem, nem jelent értékmérőt, hiszen mindig volt és lesz igény a felfokozott érzelmi állapotból következő, sematikus egyszerűsített formák iránt.

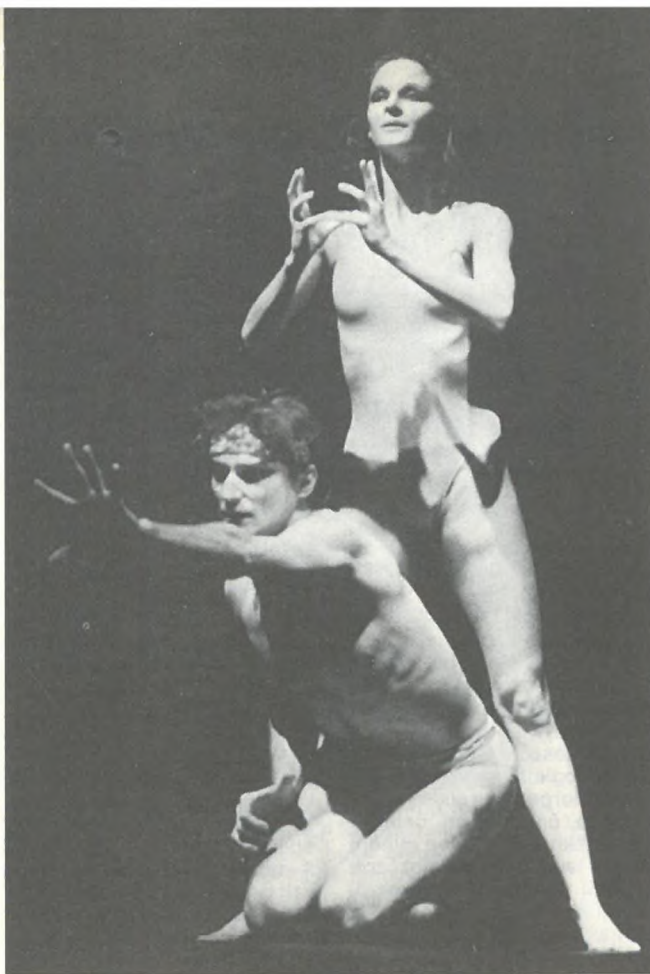
Az est leghatásosabb darabja a *Prospero* koreográfiájával finoman illeszkedett Schubert zenéihez. Az élete derekán túljutott főhős múltját a mozdulatlan alak körül viharzó drapéria látványosan exponálta. A hatalmas karosszékebe roskadt férfit észretérintő gyermekkacaj kifeszítette a közönség érzelmi húrjait. A szituáció itt Fokin: *A rózsa lelke* című balettjét idézi, midőn az álmodozó hölgy vágyainak tárgya szobájába beröppen, a következő jelenet pedig M. Béjart hasonló tárgyú pas de deux-jét juttatja eszembe.

A „kis felnőtt” Arielt táncoló Aleszja Popova az előadás legeredetibb egyéniségének bizonyult. Ártatlan odaadással alakul tanítója kezében. A mester a rúdgyakorlat és a színpadi tánc nehézségein és örömein át vezeti be a szakma és az élet rejtelmeibe, s az

Prospero
(Ágoston felv.)

A csodálatos mandarin – Bombicz Barbara és Kiss János

imádó meghittséget megszarva, a nézőtér megvilágításával a gonosz külvilágot is felvillantja a hunyorgó gyermek előtt. Markó Iván kitűnően ellenpontoszza Popova alakítását. Az ifjúság közelségének örömetől kiváltott szólójában azonban kár volt az orráig lendíteni a lábát és túlzottan igyekezni a coupé jetével, mert ezek hangsúlyozták kicsit elnehezült természetét. A kompozíció érzelmességét feloldó, frappáns befejezésben végre megjelent a humor is. Remélem, ez a koreográfus krisztusi szenvedéseinek végét, a feltámadást jelenti. A taps-köszönésnél – hűen önmagához – tovább hevítette a nézők kedélyét.

Bartók Béla egészséges ösztönű ember volt, s a művész és a tudós ötvöződött benne. Úgy érzem, hogy *Mandarin*-jában nem lélektani kör-

képet ábrázolt, hanem – kora végletes kultúrszinten élő hűsvér alakjainak összeütköztetésével – a férfi és a nő kapcsolatának értelmét, az ösztön és az értelem harmóniára törő küzdelmét. Tetszett Markó Iván elgondolása: a legaljasabb körülmények között fogant gyermek születése is csoda és megváltás lehet. A megvalósítás lendületes és érdekes volt a Mandarin megszületéséig. Aránytalanul hosszúnak tűnt azonban az Ödipusz komplexusban vergődő pár egyhangú pas de deux-je, melyre a körülöttük lézengő csavargók mozgása nem alkotott ellenpontot. Indokolatlannak éreztem a Mandarin távozását. Nem értettem, hogy az egyedül maradt nő felszabadult körbenjárása után mitől zsugorodik a földre. Évekkel ezelőtt a Sportcsarnokban Ladányi Andrea lány-alakítása

rendített meg leginkább, most az első részben a csavargók jelenete.

A *Fájdalmak útja* cím és a nyugat-európai recept szerint készült koreográfia érzésem szerint inkább paródiája Bartók Béla Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre című művének. „Végy 10 jó kiállítású fiút, meg 10 szomorú hölgyet, öltöztess őket divatosan szabott fekete ruhába, fordítsd a férfiakat igézően a nézők felé, virtusból vágasd ki velük kalapjukat, hogy ne akadályozzák őket a mozgásban, aztán indulhat a tánc, a birkózás, mulatás, lovaglás, háborúzás stb. illusztrálása. A részeket kösd össze A tűzmadár „egységben az erő” mottójával és máris jöhetnek a nők szeretve gyászolni, rózsaszín fényben, eszmei mondanivalóként felénk tekintve.”

A *Madarak voltunk* szintén szimfonikus mű. Úgy vettem észre, hogy Markó Iván Mendelssohn e-moll hegedűversenyéből a kíséretben lüktető tizenhatodikra koncentrált, mellőzve a harmónia és a dinamika színeit. A monotonon hajszolt táncban A hatyúk ta-va és A szilfidek mozgáselemeit használta. A monoton nemek egymás felé irányuló romantikáját nárcisztikus érzelemmel cserélte fel. Ezt különösen a férfiak mozdulatain éreztem. A kidolgozás sok kívánnivalót hagyott maga után. (Prepeliczai Annamáriától tekintve a lányok keze, törzse, lábfeje kulturálatlannak, a térfornák pedig helyenként piszkosnak tűntek.) A darab erénye, hogy a táncosok technikai erőnlétének karbantartását szolgálhatja.

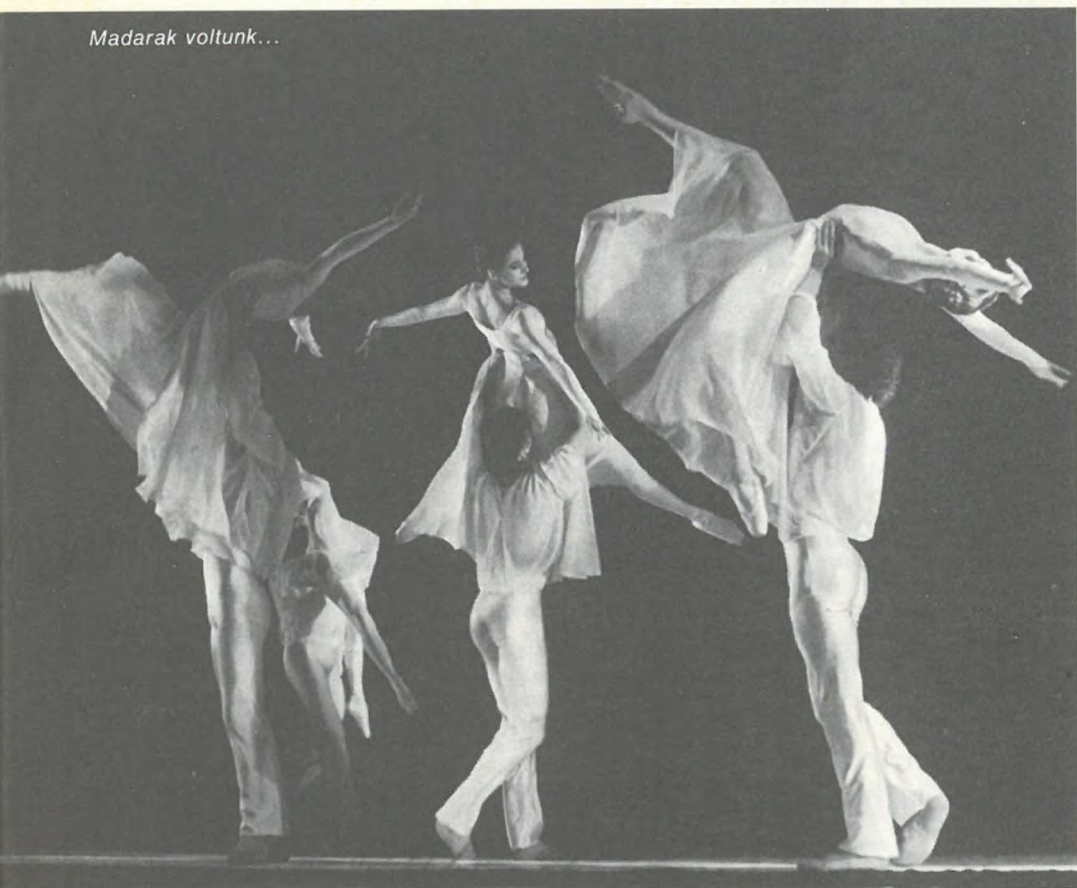
Sikerének oroszlánrészét az együttes Gombár Judit jelmez-és díszlettervező tapasztalt szaktudásának köszönheti.

Valószínűleg jobban becsülém Markó Iván látványos külsőségekre koncentráló színpadát, ha mellette remény lenne az ember és a tánc lényegét racionálisabban elemző egyéniségek felnevelésére is. Nálunk szinte történelmi hagyomány, hogy egy aktuálisan kiragadott alkotó feltétlen dicséretével megakadályozzuk a többi kibontakozását, gátat vetve az igazi haladásnak.

Árva Eszter

Madarak voltunk...

Fájdalmak útja (Magyarossy felvételei)

Március elején még javában riogatott bennünket a tél. Vártuk a tavasz beköszöntét az utcán és vártuk az Operaházban, a *Budapesti Kamaraballett* márc. 23-i estjén, ahol új bemutatót ígértek. Mi több, a Tavasz Fesztiválra készült egyetlen új balettprogramot!

A műsor kezdetén ezért némi csalódással fogadtuk a hírt, miszerint a harmadik részben Geszler György kítűzött koreográfija helyett Imre Zoltán ismert kompozíciója szerepel. Az sem fényesítette kedvün-

ket, hogy a tavasz hírnökeként máris a szorongás és szomorúság virágait hozták eléink. Hogy a fekete gondolatok, borús életérzések nincsenek évszakhoz kötve? Természetesen nincsenek. A műsor címe után a néző mégis derűsebb tónusú látványra asszociál. Ezzel szemben a színpadon díszletfalak közé és lelki kelepccéjükbe zárt emberek bolyonganak, futkosnak, vergődnek. A három feketeruhás nő és egyetlen férfitársuk örömtelenül keresi talán önmagát, egymást vagy valamiféle kiutat reménytelennek látszó élethelyzetéből. A szabadulás ugyan kezdettől lehetséges, hiszen a látvány elején a hátsó falba ékelt ajtó nyitva áll, majd a tánc folyamán kétszer is halljuk csapódását, jelezve: bármikor elmozdítható. Ám a kiútatlanság érzete valószínűleg olyan mélyen depresszionálja a szereplőket, hogy egyikük sem képes megelni a kijáratot. Talán a hátsó kiskapu nem

is a leghelyesebb irányba vezet? Mégis kicsit megkönnyebbülünk, amikor az egyik lány végül távozásra szánja magát. Az ajtóból nemcsak ő tekint vissza immár értetlenül, mi sem értjük egészen társai falramászó mozdulatait, csökönös kínlását.

A *Csend* című kompozíciót Bernd Roger *Bienert*, a bécsi Staatsoper fiatal koreográfusa készítette a társulatnak, N. Brhuns és O. Messiaen orgonaműveire. *Rujsz Edit*, *Bagó Katalin*, *Szabó Ildikó* és *Szabó János* igen jó érzékkel vette át a darab jellegzetesen modern szókincsét, s becsülettel beleélte magát motiválatlanul vajdó helyzetébe. Nem is az ő hibájuk, hogy a görcsös, szagatott mozdulatok, földhöz tapadó rángatózások igen nagy távolságban maradtak a himnikusan áradó orgonamuzsikától. Lehetséges persze, hogy a fennkölt zene és a gyötrelmes mozgáshelyzetek összekapcsolásával a koreográ-

Csend (Magyarosay felvételei)

fus szándékos diszharmóniára törekedett, amint a táncakciókat sűrűn megszakító „totál”-sötét alkalmazása sem lehetett nála véletlen. Folytonosan villódzó játékaival mégis inkább kellemetlen hatást okozott, s valódi célját éppúgy sötétség fedte, mint olykor a színpadi eseményeket.

Feketén gomolygó bánat, temetői hangulat lepte a színpadot *Hegyesi Aranka A reményhez* c. művében. Pózokba dermedt gyászruhás párok rebbennek mozgásba, s polifonikus lebegésük mintha nem is siratókat, hanem az elsiratottak szellemét idézné. Szólópár bomlik ki a csoportból, s bár lágyan hőmpölygő duettjüket megfoghatatlan fájdalom hatja át, szelíd lírájukkal mégis eleven összetartozásról beszélnek. Nem így a lány, aki egyedül siklik elénk, s a magányosságban már csak fájó emlékeit, reményeit és reményvesztéseit hordozza.

Nem tudom, hogy a koreográfus Csokonai verséből merítette-e az ihletet, vagy címválasztásához csupán az szolgált indítékul, hogy Liszt V. Magyar rapszodiája Kossovits József Csokonai-dalán alapult. Akárhogy is van, Hegyesi keze nyomán, romantikus lelkületéből újból szép, muzikális táncdarab született. A neoklasszikus matéria puha vonalvezetése, a tánc elégikus hangja tökéletesen simul Liszt romantikus gyászzenéjéhez. A szerzőt előadóként is csak dicsérni lehet, amiért váratlan feladatában, az Oláh Csillának szánt szólószerepben finoman kimunkált, érzelemmel teli produkciót nyújtott. A felkészült előadógárdából *Galambos Lillára* külön felfigyeltünk: a táncosnő kecsessége, különösen szép mozgásplasztikája igazi meglepetést szerzett.

Az előadás középső harmadát három táncsettő, valamint ismét egy nagyobb létszámra komponált alkotás töltötte ki. Dmitrij Brjancev a szovjet kortárs balettművészet egyik elismert, fiatal alkotója. (Mint hallottuk, nemrégiben balettigazgatónak nevezték ki a moszkvai Sztanyiszlavskij és Nyemirovics-Dancsenko Zenés Színházba.) Neve nem ismeretlen a hazai tánckedvelő közönségnek sem, hiszen művei

Rujsz Edit és Dmitrij Brjancev (Kádár Kata felv.)

szerepeltek már a leningrádi szolisták 85-ös budapesti vendégfellépésén. Akkor látott négy darabja közül most kettőt tanított be a Kamarabalett táncosainak. Egyéni gondolkodását, expresszív táncnyelvét inkább az Elton John zenére készült *Út* című műve árulja el.

Földre sűjtött, magányos nőalak gurul, kúszik-mászik görnyedten előttünk. Épp abba az irányba vonszolja elhibázott életét, ahonnan később a férfi nyugodt léptekkel érkezik. Szálegyenes, magabiztos figurája szenttelenül ütközik a vergődő testbe, amely mint támaszt kereső kúszónövény fonja magát köré. Kettősükben a nő menedéket sóvárog, a férfi csak a nem kívánt akadályt igyekszik elhárítani. Közönyös, önző lenne, vagy csak egyszerűen más életcél vezérli? Lehet ez is, az is. De nehéz elítélni, amiért eltökélten egyedül halad tovább a maga útján. A párhuzamos útvonalak egyébként sem találkoznak. Drámai indulatok nélkül, inkább a rezignáció hangján szól ez a rövid, tömör pas de deux, amelyet *Molnár Márta* és *Kvasz Csaba* igazán kifogástalanul közvetített.

Meglehet, nem is kellett olyan nehéz technikai feladattal megküzdniük, mint amilyet *Rujsz Edit*nek és *Németh Attilának* diktált Brjancev má-

sik táncsettőse, a *Duett a húszas évek stílusában*. Bemutatója közben óhatatlanul felrémlt a *Régi fénykép* a leningrádi táncosokról (náluk ezen a címen szerepelt a darab), s a kénytelen összevetés kicsit megkérdőjelezte a hazai betanulás értelmét. Emlékem ugyanis úgy szól, hogy a Sosztakovics zenéhez idomuló, vidám duettjében az alkotó némi öniróniával fitogtatja az orosz karaktertáncok nemzeti vonásait, a villogó akrobatikát, a tánc sportmutatvány jellegét, no és egy kicsit az előadói manírokat is megcsipkedti. Ám ha csupán ez utóbbi él elevenen a táncosoknál, s közben pedig a technikával, stílussal gyürkőznek, a tánc nem ad többet – mint ezúttal – egy operettbe illő, édeskés betétszámmal.

Az viszont már nem egyszerűen az előadóké – *Molnár Márta* és *Balogh Bélán* – múlt, hogy *Keveházi Gábor Őszi szélben* c. pas de deux-je is inkább a televízió showműsorába illett volna zenei illusztrációként, mintsem önálló műnek az Operaház színpadára. A koreográfus hosszasan és érdektelenül fecseg egy lány és egy ifjú futó találkozásáról, miközben *Barbra Streisand* lemezének melódiai andalítóan csordogálnak fülünkbe. Velem együtt bizonyára sokan értékelik az amerikai sztár

Forradalom a babakázban

hangját (sőt színpadi tehetségét), ám ez még nem ok arra, hogy a zenei hivatkozás mellé a koreográfiai látvány ne mondjon semmit. A női és férfi monológ, s közte a táncduett bizony egyformán üresen kong a klasszikus és mai nyelvezet közt ingázó mozdulatkliséktől.

Bábukat életre kelteni, em-

beri indulatokkal, cselekedetekkel felruházni – mindig is kedvelt és hálás témája volt a koreográfusoknak. Most László Péter is a régi recept után nyúlt a *Forradalom a babakázban* c. művéhez. Az alkotót azonban nem a gyermeki játékszerek érdekelték, hogy könnyes-kacajos babatörté-

nettel szórakoztasson. Sokkal szigorúbb gondolatok foglalkoztatták. Nevezetesen az emberi társasít, az egyén és közösség problémái, konfliktusai, amelyek ábrázolásához kirakatbábukat élesztett. A mozdulatba merevedett csupasz figurák (testszín trikós táncosok) látványa meghök-

Hullámhosszok utasa

kéntően hatásos az első pillanatokban. A kép máris tapsra ingerelte a publikumot, az a lelemény pedig derűs kuncogásra, midőn egy díszletmunkás új babát cipelt a színpadra. Sajnos, a táncos cselekmény folyamán az alkotó már nem aknáztta ki azt a különös hatást, ami a meztelen bábuk groteskségében, sőt Mártha István izgalmas zenéjében rejlett. László Péter történetében és táncos kifejezőeszközeiben is megelégedett a hétköznapival. Hogy miről állt a „forradalom”? Az új fiú befogadása körül zajló pártviszályokból és párharcokból, a régi főnök babájáért vívott küzdelemből a táncklasszika ismerős nyelvén. Volf Katalin, Castillo Dolores, Jezerniczky Sándor és Ménich Gábor szólnak, ketőseinek kétségkívül volt lendülete, sodrása. Csak hát a szellemes kezdés után valódiabb táncforradalmat remélünk a koreográfiai fogalmazásban.

Mint hogy az elmúlt évi Tavaszi Fesztivál idején kényszerű szobafogságra ítéltetem, *Imre*

Zoltán *Hullámhosszak utasa* c. koreográfiájával először a televízió ismertetett meg. Nem értettem a kollégám hozsánázását. A felvétel nekem egy mérhetetlenül hosszú, teljesen zavaros táncgyüleget mutatott. Kínlódva unatkoztam, s csak a szakmai kötelességérzet ragasztott a képernyőre. Féltem tehát az újabb kínzó élménytől, ami szerencsére nem következett be. A színpad dimenziói jótékony hatással bontották ki az eredeti gondolkodású alkotó fantáziás képi világát.

A rádió gombját megszállottan tekergető fiút a megismerés nyugtalan ösztöne hajtja. Életének emléktöredékeit a készülékből kibugyogó zajok, dallamfoszlányok kergetik elő. A szuverén emlékképeket, megidézett sejtelmes figurákat persze nehéz megfejteni, de itt talán nem is muszáj. Különös jelenések szövevényében, mint titkok barlangjában csodálkozva barangolunk. Ahány tánckép, ahány hangulat a borongós líra, az életszagú humor, a titokzatosság vagy

épp a groteszk fűszereivel. És megannyi mozdulati kifejezés, táncvariáció a klasszikus és mai nyelvezet variatív színeiből. Eklektikus a látvány? Igen. A szabadon szárnyaló képzelet jegyében, a megélt vágyak, megvalósulatlan álmok, s az alkotói tapasztalatok gazdag egységeként. — A darab főszerepében Erdélyi Sándor most természetesebb, póztalanabb alakítást nyújtott, mint ahogy a televízióban láttam. Az előadás kiemelkedő táncos teljesítményét mégis a fehér démonoktól kaptuk, *Hágai* Katalintól és *Molnár* Mártától, akik nőiségüket és technikai tudásukat egyaránt csillogtatták. *Eichner* Tibor virgonckodása, s *Rujsz* Edittel táncolt dinamikus kettőse ugyancsak élményszámba ment.

Látatlanban igazán nem dönthetjük el, hogy bánjuk-e vagy sem az est programjának módosulását. Annyi viszont bizonyos: a friss tavaszi csokorhoz kötött tavalyi virág élt a legelevenebb színekkel. Bánjuk-e vagy sem?

Szűdy Eszter

Shakespeare és a fuszeklik

Bizony, jól odapörkölt a közízlés orra alá a *Londoni Pantomim Színház* William Shakespeare legismertebb műveinek csokorba szedett persziflázásával! A „bűdöske” — hiszen illatos rózsákról szó sem lehetett — ráadásul alaposan szúrt és bökött. A hegyes poéntüskék kíméletlenül megspékelték a klasszikus drámairodalom méltóságosát és halhatatlan műveit, no meg a pantomim műfaját. A deheroizálás pikáns szaga a nézők tiszteletteljesebb illatokhoz szokott orrát is megcsapta. Mi történt hát a gyanús bűzfelhövé változott „albion köddel”? Csalt volna képzetem, mely a viccözönben halk surrogást vélt fölfedezni? Meglehet, a jó öreg William forgott sírjában... De tekintsük sorjában, miért!

...Csitt, a Mester ihlik! Shakespeare verejtékes vajudásban újra és újra papiroza fölé hajol. Hol késik a múzsa csókja...?! Fut már, jön már, érkezik... csók helyett a konyhaszagú feleség! A némbor zajosan terget. Félre hát, andalító jambusok és bögyös hexameterek, a pelenkák-ból kivillan hátulsó feletek! Félre, ihlető illatok, s jöjjetek ti: derék fuszeklik terjengő szagai...!

A színpadon a szőrösmellű Dionüszosz az úr, míg a fuvolázó, jólfésült Apollónak kívül tágasabb.

...A konyhában tepsik, lábasok és fazekak. Hamar, még egy kavarást! Párolj kigyót, békát, rá egy kis vért, néhány tördőfést! Halálsikolyoktól főzzél lágyan, Lady Macbeth, és tiéd a korona! A konyhában fő a puncs, csörömpölnek lábasok és tepsik — a sztori Shakespeare-nek tetszik...!

Másodikként jö Dánia nyughatatlan királyfia. Az irónia nyila Hamletbe lő! A színpadon vásárba illő bábszínház áll; a kis nyilásban kesztyűs kezek játszanak. Látjuk Hamletet, a fekete bőrkesztyűt örlődni apja halála, a bosszú felett. A tébolyult Ophélia — egy hófehér cérnakesztyű — hopp! máris vízbe fúl, s a kárpit mögött karddal hasában Polonius hörög... A sirásók szaporázzák. Jönek a többi cinkosok, döfések, mérgezett kardhegyek: hullanak a gazok, akár a legyek! Gyűlik a sok tetem, és a vérszagú véget sem feledhetem: Hamlet kiissza mérgezett kelyhét — a többi, néma csend. (Meghal.)

Shakespeare és hitvese
(Ágoston felvételei)

„Foszd a szobrokat!” — a jelszó marad, s a szünet előtt még Lear király és bolondja köszön. Am a dráma szövevényes, tragikus, a játszóknak jobbnak látták kerülni a buktatókat. Hiába; hiányoznak a cselekményt összetartó srófok: sehol a vagyonvágyó lányok, vagy a viszálykodó grófok. Se Gloster, se Kent. A nevetés alább csökken.

A szünet után könnyeztünk a nevetéstől. Az ösztövré Rómeó és a duci Júlia, Verona két szerelmes fia haladtak halálnászuk felé... Már is kőröbe érkezik Páris, Eiffel-toronnyal fején. A darabban szerepel balkon, de nincs balta; kardvas dőf hát Tybaltba. A fráterek, patikáriusok és dajkák serényen keverik a kalamajkát. Hiába a rózsák, bonbon és rumosmeggy! Rómeó lelke a mennyekbe megy. Tör a hasba be és ki: Júlia is bevégzi. Sajnos muszáj, hogy múljék a viszály — ezt a Capuletek és a vén Montague a darab végén mondták. Száz szónak is egy a vége: nevetettünk egyvégtére!

A Londoni Pantomim Színház két előadóművésze, Nola Rae és John Mowat remek komédiát tálalt. Igaz, a szellemes és intelligens paródia természetesen vette Shakespeare műveinek alaposabb ismeretét. De néhány nagyot pukkánó gegen még különösebb olvasottság híján is jól kacaghattunk... Midőn Verona hercege lóháton érkezék aggcsontok közt igazságot tenni, s a szende Júlia egy parókacserével abrakoló kancává változik, hátán a herceggel, míg kezé-

Lear és bolondja

Rómeó ledöfi Tybaltot (Magyarossy felv.)

ben kókuszdiók kopognak patacsattogás gyanánt...

A két művész izig-vérig profi előadó. Nola Rae arcjátékának jellemzéséhez talán a „kau-csuk” lenne a leginkább találó. Az Angol Királyi Balettintézet egykori növendéke, aki Marcel Marceau-tól kapta a szentesítő pecsétet, valójában nem táncos és nem pantomimes, hanem bohóc. De milyen kiváló bohóc! Egyetlen este száznál biztosan több arckifejezést és mindent tükröző tekintetet öltött magára. John Mowat, a duó férfi tagja mégsem szorult a kórus sanyarú kenyerére. Két azonos rangú és egyformán kiváló clown találkozott e műsorban. Könnyen meg is bocsátottuk játékukban, ha néhol a híresebb elődök trükkjeihez fordultak. (Marceau talán látta a Rae – Mowat párost, és jelenetük – melyben a szerelemtől hevült Páris kergeti Capuleték szende Júliáját és a takarás mögül virtuóz szerepváltással hol az egyik, hol a másik alakban bukkan elő –, tehát nyilván az angolok hatására alkotta meg híres „Dávid és Góliát” etűdjét... Tréfálok, mert mindez fordítva igaz. Úgy tűnik, Marceau e zseniális megoldása egyszerűen beépült a pantomim dramaturgiai eszköztárába.)

„Dobszót reá s táncot!” – a játékos Shakespeare korának színjátékos hagyománya szerint búcsúztak a nézőktől. Tragédia? Tör, vér és ami kell? A játék végén Rómeó és Júlia a kriptából kikel. Színészek táncolva, vidáman el, a néző sem távozik szomorú érzéssel. Well!

Rókas László

„...Magam sorsa felől...”

A Kodály Kamara-táncegyüttes bemutatója

A Táncfórum védjegye mellé a Corvin téri előadáshoz ezúttal a Budapesti Tavasz Fesztivál is odaillesztette az emblémáját, s akár ezért, akár a szervezéstől független érdeklődés miatt márc. 21-én telt ház fogadta a *Muzsikás* együttesel szövetkezett Kodály együttest.

A publikumban természetesen feltűntek a felismerhető szurkolótábor színfoltjai, bár két stuttgarti autóbusz utasai is bevonultak a nézőterre. Az arctalannak mondott budapesti nagyközönség tehát csak mérsékelten jelent meg, de emiatt még kár lenne kárhozattani az említett szurkolókat. Teljesen joggal érdeklődtek,

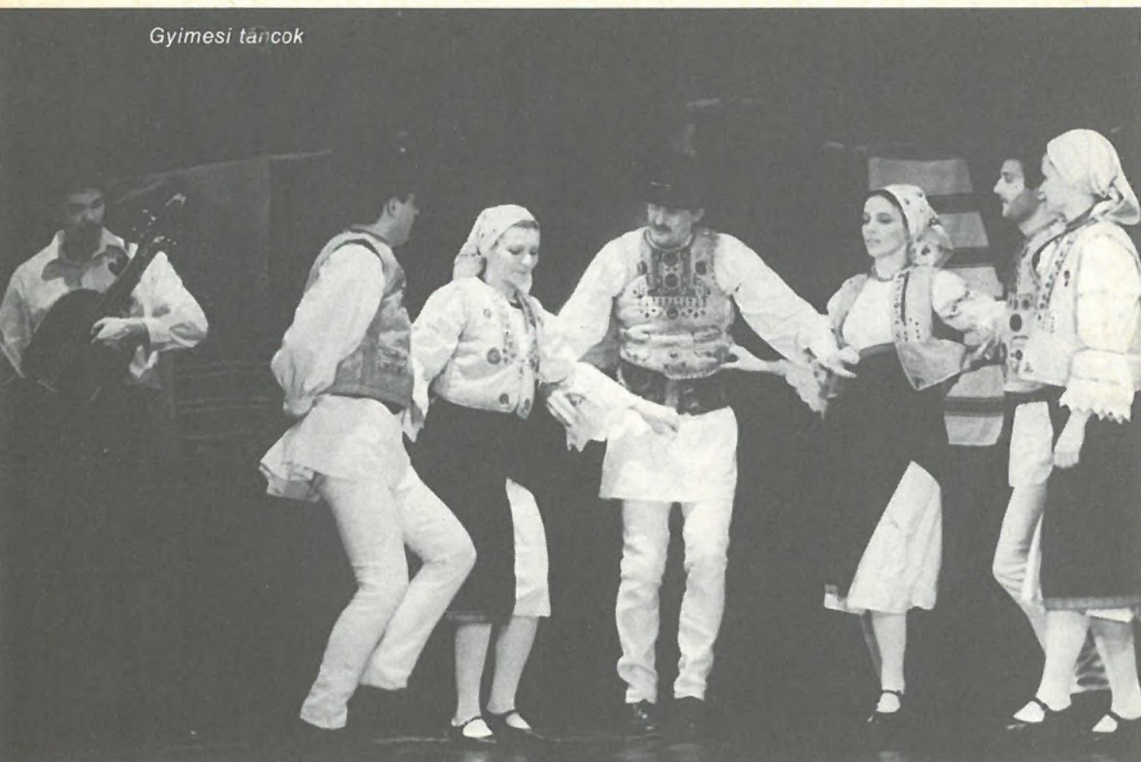
hiszen már az elmúlt ősztől annyi kósza hír, sőt vészjelzés kelt lábra az együttes létbizonytalanságáról, hogy a választott programcímet most a néző akár önvalomámos célzásnak is vehette. Igaz, ami igaz: az együttes mozgásteréről, szereplési „mutatóiról” most sem állnak rendelkezésre megnyugtató adatok, de legalább annyi kiderült, hogy él, működik a kis társulat.

A „hogyan tovább?” kérdése, az egzisztenciális perspektívákra persze egy tudósítás nem válaszolhat. Itt azt érdemes hírül adni, hogy a táncosok megőrizték stilisztikai felkészültségüket, s a kalotaszegi, mezőségi vagy gyimesi

táncokat igen jó erőfokon interpretálták. Ezt tekintve az együttes változatlanul „tisztá képlet”, sőt követendő támpont az együttesek jelenkori választékában. Más kérdés – mert ezt is ki kell mondani –, hogy ennek a műsorválasztéknak mintegy kilencven százalékat és ugyanilyen rangos előadói fokon már akár három vagy öt évvel ezelőtt be tudták volna mutatni ugyanezek a táncosok.

A színvonalas önismétlés gondját valójában a címnek választott népdaltörédek sem enyhíti, sőt a mottó éppen számonkérését indukál. Hiszen ha a műsor a népsorsra, nemzet-sorsra rezdülő hurokat akarta

a nézőben megpendíteni – s itt nincs helye a tréfálkozásnak: ez valóban nemes vállalkozás volna! –, a sorsidézésnek nem annyira a tánc, mint a vokális zenei anyag tett eleget. A program ily módon akarva-akaratlan párhuzamosa, párja lett a Néphadsereg együttes tavaly bemutatott Tündérvkert-összeállításának, problematikájában is.

Egy táncos sorsidézés mégis megjelent, s bár az overallos öltözék miatt kicsit szervetlenül kapcsolódott a műsorhoz, a közönség lelkesen, sőt kitörő ovációval fogadta. Csakugyan, a *Hidegen fújnak a szelek...* most is magával ragadta nézőit feszültségével, vibráló formáival (írhatjuk: zömmel néptáncformáival), feszes előadói tartásával. Lehet, nem haladta meg a tavalyi ősbemutató fanatizáltságát, a pécsi KISZÖV táncosainak hőfokát, akkor is megérte ez a programbővítés. És ki tudja, a konkrét műsor hathatós kiegészítésén túl az új tánc nem jelent-e titkon szellemi erjedést, szándékot az együttes arculatának

sokoldalúbb formálására? Ha így volna, tulajdonképpen ez lenne méltó az egykori „Párhuzam-csoport” zászlóbontásához.

Végző szónak következék egy vallomás a *teljes* műsorról: ezen az esten a csillogó táncos teljesítmények (Zsuráfszky kalotaszegi pontjai!) ellenére is az igazi mélyreható élmények a *dalok* előadásából születtek. Nem annyira Berecz Andrásnál, akinél még kísért a kuriózumkeresés, s a belső elszántság sincs mindig egyensúlyban a kívánatos artikulációval (pedig az ember szereti érteni, amit hall), mint inkább *Sebestyén Mártánál*, akinél a tiszta intonáció imponálóan egyszerű tartással párosul, s akinél a melódiák gazdag díszítésvilága sosem fajul cikornyává, nyilván a tudás és a sugallat együttese miatt. Csúcsteljesítményét egyébként ezen az esten tán már nem is annyira az erdélyi, mint inkább a lebegő hangközökben gazdag somogyi strófiában nyújtotta. A tánckritikus persze mélabús, hogy nem a

Magyarossy Zoltán felvételei

saját ágazatának kell a felsőfokú jelzőket juttatnia, ám mégis lábhoz tett fegyverrel tiszteleg, mert legalább egyvalaki megadta a sors és sorsok sajtó üzenetét.

Maácz László

TÁNCFÓRUM 1987

1. Vidéki szerelem. A budapesti közönség február 16-án az Arany János Színházban ismerkedhetett meg Eck Imre elmúlt évi alkotásával, A szerelemmel. Talán a fővárosi bemutató hangsúlyozására a koreográfia most a Vidéki szerelem címet viselte.

A Pécsi Balett és a Baranya Táncgyűttes jó kapcsolatára egy-két közös megmozdulásuk alkalmából már korábban felfigyelhettünk. Ez a négy személyes táncjáték alighanem eddigi együttműködésük legrangosabb eredménye. Eck Imre a balett és a néptánc, e két különböző mozgásvilág eszközeit használta fel mondani- valójának kifejezéséhez. A néptánc mozgásvilágával kibővített nyelvezet a műben megsokszorozta a jellemábrázolás és ütköztetés lehetőségét, s az alkotásnak éppen az ütköztetés az alapja.

A közönséget fogadó nyitott színpad szokatlannul drámai feszültséget sugall. Az áldozatra váró bitófa, a hidegen tükröző üvegfalak látványa

mellett egy metronóm monoton lüktetése jelzi a helyet foglaló nézőknek, hogy nem szokványos szerelmi történet tanúi lesznek.

A balett lazán összefüggő cselekménysora négy ember egymáshoz való viszonyának ábrázolásából alakul. A szereplőket állandósult kapcsolat nem fűzi egybe, nem fűti őket közös vágy, közös akarat. Mindenki másra vágyik, saját álmait, céljait próbálja megvalósítani. Az Asszony a Férfi, a Férfi a Lány, a Lány a Legény, ő pedig az Asszony szerelmét próbálja elnyerni. Az ördögi körben soha nincs megnyugvás. Az egyre fokozódó érzelmi kitérések törvényszerűen tragédiába torkollanak.

Eck két nőalakja közül Uhrík Dóra személyesítette meg a sokszínű nőt, az Asszonyt. Vágyai elsőprőek, érzékei-érzelmei uralkodnak minden megnyilatkozásában. Mozdulatai, kifejezései elementáris asszony-erőről vallanak. Uhrík nagyszerű előadói erőnyeket csillogtatott, magabiztos tánctudása egyenrangú színészi telje-

sítménnyel, megjelenítéssel társult. Alakításából teljes mértékben hiányzott a mesterkélttség, szerepében a művészi átélés maximumát nyújtotta.

A másik nő, a Lány – *Bálint Éva* – érzelemgazdag, néptáncanyagból megformált alakja a tisztaság, az ifjúság jelképe. Magában hordja a tragédiát, kezdettől fogva tudjuk, hogy az áldozat csak ő lehet.

A laza cselekményt a koreográfia két, talán végtelken megalkotott nőalakja fogja össze. Különösen az Asszony alakja determinált; kéreje csoportosul vagy töle ered a többi szereplő reakciója, ő ad indítást cselekedeteikhez.

A két férfialak ábrázolása nem kapott a nőkéhez hasonló erőteljes rajzolatot. A Legény alakját Eck kitarító verbunkkal, kemény hátravágókkal alkotta meg, egyfajta elhatározottságot, zárt férfiaságot jelképező mozdulatanyaggal. Ugyanakkor a kivitelezésben, gesztusokban, kifejezésekben teret engedett a kétségbeesés, gyengeség megjelenítésének. Ezt a kettősséget *Bognár József* lényé, alakítása kifejezően tükrözte.

A Férfi, *Hajzer Gábor* érzelmekkel és vágyakkal teli alakja a vállalás, a következetes kiállás és harc nélkül csak báb maradhat. Megalkuvásból fakadó gyötrelmei a balett eszköztárával keltek életre.

A történet végkifejletéhez szözlóban és kettősökben realizálódó szövvényes cselekménysor vezet. A Lányt örületig fokozódó gyötrelmei öngyilkosságba kergetik. Társai a befeszítő szép színpadképen úgy tűnik, tudatára ébrednek önző vétkeiknek, de késői felismerésük már csak saját dolgaik rendezéséhez adhat némi reményt.

Eck alakjainak összetettségét, sokszínűségét a táncokon kívül a színpadon felállított hatalmas üvegfalak is segítenek kifejezni. Hol menedékként, hol a világtól elválasztó szakadékként funkcionálnak, s a szereplők az átlátszó falak mögött lepleződnek le igazán. Üvegházukban levetik tartásukat, összetörnek, elernyednek, lázdoznak vagy éppen csak megpihennek.

Eck Imre kétrészes műve jelentős alkotás. Újszerűvé teszi a két formanyelv párhuzamos, egymást kiegészítő, erősítő alkalmazása és a szerelemnek mint témának szokatlan feldolgozása. Ez a balett látszólag szól csak a szerelemről. Eck a szerelem köntösében az emberi lét egyéb szféráit is megcélozza. Táncdrámája az egymásért és egymás ellen, a magunkért és magunk ellen való küzdelmeink nagyszerű megfogalmazása.

2. A Soroksári Német Nemzetiségi Táncegyüttes a hazánkban élő német nemzetiség táncait hivatott megőrizni. Február 20-i fellépésük alkalmával Pest megyei együttesek közreműködését is kérték. A meghívott hagyományörző együttesek szépen színesítették azt a csokrot, melyet a német nemzetiség táncaiból kötöttek.

Manninger Miklós nemcsak alkalmi műsor-szerkesztőként fogta össze a csoportokat. Személye, neve hosszú idő óta összeforrott a Pest megyei német nemzetiségi mozgalommal. Most a két műsor összeállításában a kórusokból,

együttesekből, zenekarokból egy alkalmi, ám igazi hagyományörző együttest kovácsolt. A vállalkozás eredményes volt, mindkét előadás sok magyarországi német gyönyörködött a táncokban, élvezte a polkák és keringők dallamát, hallgatta az anyanyelvén megszólaló dalokat.

A két előadás közül én sajnos a délutáni láttam. Sajnos, mert ebből a műsorból húzni kellett, hogy az esti előadást időben elkezdhesék. Így a műsorlapon feltüntetett programhoz képest sok volt a változás. Többször úgy éreztem, nemcsak a nézőket, de a műsor menetét is zavarta az alkalmi rövidítés. Manninger egyébként minden percet igyekezett kihasználni. Így még a rövidítés ellenére is kicsit zsúfoltnak éreztem programját. Gondolom, a vidékről érkezett csoportok miatt nem volt elég ideje, hogy a már összeállított műsrot újból szemügyre vegye.

A solymári és pilisszentiváni asszonykórus gyönyörű dalokkal örvendeztette meg a nézőket. Érett előadói stílusuk mellett fegyelmezett előadasmódjuk is megragadott. Ugyancsak szép volt Havasi Krisztina összeállítása a magyarországi német népdalokból, mellyel kiegészítette a kórusok otthonról hozott dalkincsét.

A német szokás- és hagyományvilágba leginkább Manninger koreográfiái vezettek el. Az *Aratóünnep* és a *Pest megyei lakodalmis* igazolta a koreográfus jártasságát a hagyományokban. Biztos táncos anyagismerete nyilvánvalóvá tette a nézők előtt, hogy a német települések tánca és zenéje a közelség ellenére is mennyire különbözik. A *Ceglédberceli ugrós* és a *Soroksári táncok* ezt a különbözőséget ugyancsak szépen érzékeltette.

A bemutatott koreográfiák nyomán Manninger sajátos, főként szép színpadképekben formáló, ragyogó ötleteket csillogtató alkotói módszerét is nyomon követhettük. Az *Elmúlt* a rövid *farsang* képei megannyi ötletet hoztak felszínre. Kár, hogy a koreográfus ezeket nem hagyta mindig kiteljesedni, kifutni. Gyönyörű volt a Pest megyei lakodalmis néhány képe is, különösen amikor az esküvői szertartást a falusi templomok rendjébe helyezte, mert a férfiak és nők különálló oszlopa sajátos hangsúlyt adott az eseménynek.

A Soroksári Táncegyüttes fontos küldetését teljesített. Közelebb hozta egymáshoz a hagyományait külön-külön ápoló településeket és együtteseket, és a Táncfórum programját is különleges színnel gazdagította.

3. A Kalyi Jag cigány folklóregyüttes február 27-én forró hangulatú, értékes programmal töltötte meg a Budai Vigadó. Szabolcs-Szatmár megyei fiatalok hozták létre ezt a társulatot majd egy évtizede. Tagjai azóta már a Népművészet Ifjú Mesterei.

Műsoruk közben kettősséget éreztem: dalaik, táncaik mélyén mindig valami fojtott fájdalom érződött, melyet egyszer mindent elsöprő érzelmek enyhítettek, máskor még jobban szítottak.

Az előadás első része legfőképp a magyarországi cigányok zenei és dallamkincsét reprezentálta. A dunántúli dalok, a szatmári hallgatók és pergetők mellett itt csak ízelítőt kaphattunk

Botoló

az improvizált táncokból. Ez a félidő a köztudatban élő cigány kultúra fogalmának hiteles, meggyőző cáfolatát adta, anélkül hogy a bemutatott tisztább kultúra egy cseppet is veszített volna erejéből, látványosságából. A szünet utáni rész pedig igencsak új megvilágításban mutatta be a cigányság örökségét. Kiderült: kultúrájuk megőrzésén túl az együttes igazi színpadi művészetet varázsol a hagyományozott anyagból.

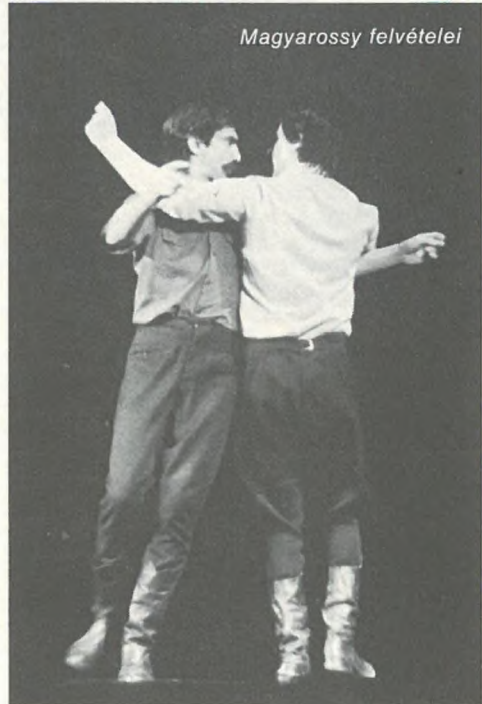
A táncok improvizatív jellegét megtartva a koreográfiák valamiféle tartalmi közlést is igyekeztek nyújtani, hiszen a táncok többnyire a szerelem, a párkeresés, párválasztás témakörében fogantak. Varga Gusztáv és Balázs Gusztáv keze nyomán szépen felépített táncok születtek. Különösen a két egymást követő zárókoreográfia átmenete, egymásból való kinövése mutatott tartalmilag, érzelmileg átgondolt szerkesztést. A lányért viaskodó férfiak elfogása, a kényszerű rabságba vetés koreográfiai átvezetése, hangulatváltása az est legszebb pillanatait nyújtotta.

A zenei és tánc hagyományok mellett prózai betétek tették teljessé a cigány népművészet megjelenítését. Az ágról ágra, országról országra szálló madarak történetét, vagyis a cigányok eredetét egyformán szíjéltve hallgatta a néző és a színpadon egy kupacban ülő hallgatóság. A cigányok ma is élő balladája, a mérgecsigolyó-ballada ugyancsak megszívlelendően hangzott el az előadó ajkáról, mert a cigány és magyar nyelv keverékéből összegyűrt intelem a tisztesség fontosságáról szintén igazolta, hogy az együttes missziót teljesít. A csoport méltó harcostársa annak a cigány értelmiségi körnek, amely a cigány kultúra és művészet terjesztésével népének elfogadtatására törekszik.

4. A Vasas Művészegyüttes Tánckara a Tavasz Fesztivál folklórprogramjában Stoller Antal koreográfiáival lépett fel. A március 24-i és 28-i előadásokon „Heej-hoop” címmel bemutatott műsor számos külföldi vendéget is vonzott a Budai Vigadó színháztermébe.

A műsorra tűzött koreográfiákkal, a folklór ihletésű alkotásokkal az együttes elsősorban a

Magyarossy felvételei

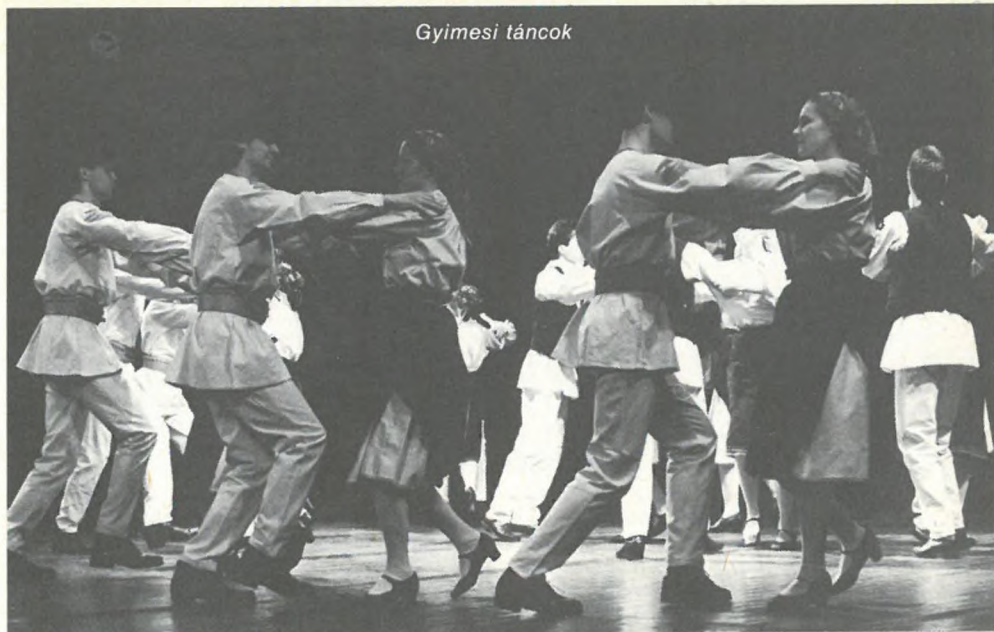

magyar néptáncok sokszínűségét kívánta az érdeklődő nézőknek megmutatni. Ezen túl azonban Stoller jellegzetes alkotói formálása nyomán a külföldről érkezett vendégek is megérezhettek valamit abból a törekvésből, mely a néptáncokból készült színpadi műveket hazánkban átjárja.

A műsor egészéből átgondoltabban felépített és színesebben előadott egységnek tűnt az első félidő. Különösen az első három koreográfia összeszerkesztése volt sikeres. Energikus, ugyanakkor kedves vonásokat hordozott a *Kalocsavidék táncai*. A nyitószám ívét az egymásból következő formai egységek alkották, melyeket a

Gyimesi táncok

ki- és bevonulást szolgáló menettánc foglalt keretbe. A Dunántúl ügyességi és mutatványos táncait gyűjtötte össze a *Lakodalmi eszközös táncok*. A bottal, üveggel, sapkával, seprűvel és székkal előadott, rövid lélegzetű táncokból álló koreográfia játékos, vibráló színnel gazdagította az előadást. Stoller egyre újabb és újabb ötlettel színesítette, illetve társította az egyes eszközökhöz fűződő hagyományt, így néha túl is lőtt a táncokat jellemző játékoság határán. A hármásból a *Sárközi verbunk és csárdás* elsősorban szép térformaváltásaival nyerte meg tetszésünket.

A koreográfus sajátos alkotóvilágába engedett bepillantást a *Párok* és a *Leányok*. Az első Stoller Antal szűkszavú, meglepő váltásokat tartogató alkotásait reprezentálta, a második pedig a néptánc anyagának merész, egyéni feldolgozását vállaló koreográfusról vallott. Az eszközös táncok különleges csoportjába vezetett az *Erdőbényei bodnártánc*. A férfiaknál lévő abroncs szinte az iparosokat összekötő jelképként jelent meg az alkotásban.

A Marosszéki leányének lírai hangulata szépen vezette be a *Sárpataki verbunk és párosok* címet viselő koreográfiát. A táncrend feldolgozását az együttes hiteles tolmácsolásban állította színpadra. Ebben az alkotásban is felismerhettük – csakúgy, mint a másik rész *Gyimesi* és *Mezőségi* táncjaiban – Stoller érdekes tereket rajzoló kezét, a gyakran szűkülő, majd táguló, mintegy a koreográfia lélegzését szolgáló elrendezésmódot. Különleges hangulatot teremtett a művekben a pontos szerkesztéssel felépített többszólamúság is, amittől az autentikus táncmatéria néha sajátos megközelítésben jelenik meg. Előfordul persze, hogy Stoller világa nem forr szervesen össze a tánc nyelvezetével;

Vasas együttes (Magyarossy felvételei)

a műsorban talán a *Botlóban* éreztem ezt leginkább megfoghatóan.

A vasasok teljesítménye erős előadói gárda benyomását keltette. A tánckar egységes színvonala, precíz kivitele nyomán mégsem kaptunk igazi élményt. Hiányoztak a kiugró teljesítmények az egyéni és összmunkában egyaránt. Hiányzott a stílusjegyeket kiemelő, az érzelmi, hangulati árnyalatokat érzékeltető előadásmód is, mindaz, ami a koreográfiákat tánccá érleli.

A *Vízöntő* és a *Csereforgó* együttes színvonalas, megbízható kísérettel segítették a táncszámokat, önálló blokkjaik pedig különleges, lenyűgöző zenei élményt nyújtottak.

Zsedényi Mária

VIDÉKI?

A Pécsi Balett múlt nyári produkciója a *Szerelemről* szólt. Ki tudja, miért, a táncjáték jelzővel, *Vidéki szerelem* címmel érkezett Budapestre. A változás csupán felszíni, mégis fölkapart mindent, és újabb értelmezést kapcsolt Eck Imre darabjához.

„Vidéki” – szinte látom, amint a koreográfus kaján mosollyal kiböki a szót. Ő mondja ki, nehogy másnak jusson eszébe. Elvégre „nem lehetünk mindig mindig avantgárdok”. A jelző azonban épp a fővárosban veszítette eredeti – Magyarországon sajnos többszörösen negatív – tartalmát, vagyis a „hétköznapi” szinonimájaként éledt újjá. A szerelem már nemcsak az „ilyen érzelmen alapuló viszonyt” jelölte, hanem sokkal többet, a szürke, mindennapos valóságot, amelyben az eszméket sokszor egy fintorral a sarokba lökik. A Vidéki szerelem így a legnyomasztóbb hétköznapiakat tárta elénk, függetlenül kis- és nagyvárostól, s bár lehet, az alkotónak nem volt célja, a két férfi és két nő összekuszált érzelemeibe politikai tartalom vegyült.

A darabnak tehát van egy állítmánya: a nagyra törő gondolatok is súlyukat veszít(het)ik a gyomorfájós hétköznapiakon. Ám van egy kérdése is, amit meg kéne válaszolni!

A négy szereplő közül három a mindennapjait éli, míg egyikük folyvást készülődik; a legény a vöröskendős eszme megszállottja, konok és erős. Olykor még „agitál” is – stílusa időnként fölsejlik a többiek magatartásában –, kapcsolata környezetével mégis felszínes marad, s a távolság egyre nő céljai és a valóság között. A szakadékat még a szerelem sem hidalhatja át, s a legényhez vonzódo fiatal nő reménytelenségében fölakasztja magát. Itt a kérdés! Az öngyilkos monodrámájával előkészítve, mégis váratlanul, tolakodóan áll elénk: *Kinek az igaza fontosabb?* A kérdés persze erősen sarkít, hiszen a politikai harc és az egyéni boldogság nem áll szükségszerű ellentmondásban. Most mégis kibugygyan belőlünk: a fene egye a férfit céljaival együtt! Szimpátiánk a lányé.

Az ám! De mi legyen az eszmékkal? Mégsem bánhatunk így velük?! Zavarban vagyunk? Talán. Feszültségünk egy időszzerű paradoxontól származik és pillanatnyilag föloldhatat-

lannak tünik. Egyetlen, s korántsem kellemes megoldásaként „mindössze” azt ismerhetjük be, hogy illúzióink mára elsovadtak, közönyünkéből csak percekre ébredünk föl, s a napi tragédiákat megemészte ismét nehéz álomba zuhanunk. Ahogyan a színpadi *asszony és férfi* is teszi: csepüli egymást és szeretkezik, gyűlöli és ölel, s közben kiábrándulva, nyűgösen űzi el a tisztza érzelmek utolsó foszlányait is. A színpadi plexidarabok, paneifalak mögé már mindketten aszott roncsként kuporodnak. Csak a rettenet kapcsolja össze őket néhány percre: a halott lány fölött egymásra merednek.

A táncjáték háromféle magatartást ábrázol, de azonosulni egyikkel sem tudunk. Az előbbi pár kicsinyes civakodásával kényelmetlen – bár legtöbbször talán így élünk –, az öngyilkos lányt sajnáljuk, még meg is értjük – nálunk ennek is vannak hagyományai –, de hát az öngyilkosság nem tartozik igazán a választható kategóriába. Az eszmék bűvöletében élő legénnyel meg azért nem azonosulhatunk, mert saját eszméinkkel is zavarban vagyunk. Bizonytalanságunkban elfordulhatunk a darabtól, színpadtól, de a valóságban is ezt találjuk.

— péter —

Uhrik Dóra és Hajzer Gábor

(Magyarossy felvételei)

Uhrik Dóra és Bognár József

Áll a bál?

Nem érdemes az olvasó türelmét próbára tenni, sem a nyomdafestéket pazarolni arra, hogy ismételten felsoroljuk azokat a vásárlás mutatóanyag hibákat, melyek már évek óta visszatérnek, megismétlődnek a budapesti táncháztalálkozókon. (Pl. a Budapest Sportcsarnok alkalmatlansága, stílustalansága és profánsága, a programok túlzásfoltossága, a nyelvzavaró „bábelizmus”, a kufárok tülekedése az ún. küzdőtéren stb.)

Tulajdonképpen sok újat nem hozott az idei találkozó sem, legfeljebb az ún. „kocsmafórumot”, mely elnevezés akár jelképe is lehetne az egész rendezvénynek. Az elhibázott, hatásvadász elnevezés egyébként hivatalos fórumot jelenthetett volna a vállalkozó kedvű, fiatal, kezdő zenekaroknak, énekeseknek és táncosoknak. Am kellő számú jelentkező hiányában javarészt a kezdeményezők, az örökifjú Muzsikás és Téka együttesek tagjai voltak kénytelenek elhúzni rajongóik kedvenc nótáit.

Pozitívumként értékelhető viszont, hogy az elmúlt évekkel ellentétben az idén több táncolási lehetőséget biztosítottak a rutinos rendezők (Foltin Jolán, Leikes Lajos, Stoller Antal, Papp Imre) a részt vevő fiataloknak. Végre volt lehetőség az egész napos táncrea, csak éppen hely nem. A túlzásfoltosság az idén szinte valamennyi program sikerét veszélyeztette. Ez egyben örömtelen jelzi, hogy a néptánc, a táncház egyre népszerűbb. Ugyanakkor kézzelfoghatóan bizonyítja, hogy ez a rendezvény már kinőtte a Sportcsarnokot, és nyilvánvalóan a szabad ég alá kívánczik.

Úde színlott volt az idén is a hagyományörző együttesek műsora, egyben táncoktatása. Különösen az idős rimócipalóc táncosok bemutatója aratott méltán nagy sikert.

Újdonság a különteremben megtartott „non-stop” éneka-

nítás. Csakhogy az átjáróház-jellegű helyiséget alig lehetett megtalálni, és főleg megközeleíteni. Lévén: „kicsi a hely, nagy a rakás...”

Az esti gálaműsort a Kodály Táncegyüttes rutinizált, „briliáns” előadásában láthattuk. Profi módon „táncolták le” két korábbi sikerkoreográfiájukat. (Farkas Zoltán: „Hagyományaink”, Zsuráfszky Zoltán: „Hidegen fújnak a szelek”.) E produkciókat csekély késéssel a Magyar Televízió is felfedezte, és halkan surranó, lopakodó kameráival rögzítette „Táncháztalálkozó, 87” címmel...

Szerepelt volna az esti programban még egy össznépi éneklés is, „Legkedvesebb dalaink” címmel, de végül is ez szintén produkciójá züllött, mert a túl hangos előadók alaposan elbátortalanították a közönséget.

Az esti program különleges meglepetéseként Kallós Zoltán a népdal nyelvén vallotta meg szülőföldjéhez való sorsadta kötődését...

Az újdonságok és kellemes meglepetések sorából külön ki kell emelnünk az izléses és kitűnő tipográfiájú, ötletesen megszerkesztett műsorfüzetet. Ugyan többen is papírröpülőt készítettek belőle, és többször is a Sportcsarnok frissnek éppen nem mondható légtérébe bocsátották. Lehet, hogy kritikának szánták?

A veterán helyszíni műsorvezető (lásd: „táncház-gazda”), aki az 50-es évek pátosszal teli stílusát ügyesen ötvözte egy mai lemezlovas sodró hevületével, többször is kirohant a táncház-mozgalom aggódó bírálói ellen, mintegy rosszindulatú áskálódónak és „közellenységnek” bélyegezve mindenkit, aki a rendezvény hibái ellen szólni merészelt. Mi most mégis kénytelenek vagyunk néhány mondat erejéig a papírröpülő-készítők sorába lépni. Már csak azért is, mivel a táncház-mozgalom az idén jubilál, tizenöt éves. Az évforduló

Magyarossy Zoltán felvételei a Sportcsarnok táncmulatságáról

pedig kínálja a lehetőséget egy rövid számvetésre.

Az elmúlt öt év táncháztalálkozói mintegy szimbólumaivá váltak annak a folyamatnak, melynek során az eredetileg szűk körű, „szeretettel közösséget” hirdető mozgalom, a „magyar népi underground” autentikus mozgalomból fokozatosan tömegárutermelő iparrá züllött, annak minden tipikus, konzum-társadalmakra jellemző kellékével (üzlet, reklám, intézményesítség). Amíg a régi falusi táncházakban – Berzsenyi szavaival élve – az öröm csalta össze az embereket, a közös éneklés és a tánc szívet az elmével kibékítő harmóniája, addig a mai városi táncházak többsége az újdonságot hajhászó, tömegkommunikációs információáradattal fertőzött fiatalok legújabb, átmeneti divathóbortjává degradálódott.

A népművészet lelkülete a legtöbb szívből hiányzik. Helyette üres dívatdekorációkat találunk. Hiányzik a bensőségség, a meghittség, a közvetlenség.

Szimat-szatyrok helyett

most a fiatalok éppen csángó tarisznyákba gyömöszölik a sziluett-rúzsokat, fabulon-arckrémeket, valamint más, egyéb márkás szépítő- és övszereket. Korunk betegsége elérte hát a táncház-mozgalmat is. Ahogyan a 60-as években sztárrá válhatott a farmerdzsekis ál-hippi, majd a 70-es években a tetőtől-talpig bőrszerkós rocker, úgy ma valószínűs lelkis traumát okoz korunk táncázás fiataljának, ha garderobjából hiányzik egy-egy széki ingváll vagy kalotaszegi bujka, netán gyimesi kozsok. Az aba-posztóban feszengő „csizmás”, erre az alkalomra népiessé vedlő urbánus-legények csak a külsőségekben képesek követni hagyományainkat.

Egyébként is ellentmondásos dolog nagyvárosi tébolyban és kuszaságban, mentőautó-sikolyban és repülőgépzúgásban, egyszóval a „szörnyek évadjában” arról énekelni, hogy pl. „Édesanyám rózsafája, Én vagyok a legszebb ága...” Se szerető édesanyák, sem rózsaaágak, legfeljebb művirág-vágyak. Legtisztább álmainkat és metaforáinkat pedig legbensőbb fényeinkkel együtt felzabálta a „Disznófejű Nagyról”...

... és Kallós Zoltán fellépéséről

Egyetlen lehetőségünk maradna, hogy belső ürességünket kitöltsük. Engedjük szabadon belénk áramlani azt a tisztaságot, és megrontatlanságot, cicomátlan természetességet, ami népdalainkból, táncainkból árad. Csakhogy mi pont az ellenkezőjét cselekedjük: mint mindent, amihez műanyag-érzelmeinkkel, rágógumi-profizmusunkkal nyúlunk, a „tisza forrást” is beszennyezzük, és kiárusítjuk, prostituál-

juk hagyományaink Szépségét és Költészetét.

A kiút: visszatérni a valódi gyökerekhez. A rock-klubok mintájára gépiesen és automatikusan működő táncház-nagyüzemek helyett a kislétszámú, meghitt házi-táncházak, a kisközösségek megteremtése mentheti meg a jubiláló „mozgalmat” a végleges eisekélyesedéstől.

**Dezső László –
Németh Kálmán**

HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK

A *lyoni opera balett-társulata* első ízben vendégszerepelt az USA-ban: január 20. és február 1. között a New York-i City Centerben lépett fel, majd Kaliforniában folytatta előadás-sorozatát. A francia táncosoktól kétféle programot láthatott az amerikai közönség: Maguy Marin egész estés *Cinderella* c. balettjét, illetve egy válogatást Nils Christie, Mathilde Monnier, William Forsythe és Nacho Duato műveiből.

Március 31-én ünnepelte fennállásának 15. évfordulóját a *Szövetkezetek Jászsági Népi Együttese*. A szolnoki Szigligeti Színházban rendezett maraton, közel háromórás műsor az egykori KI MIT TUD? győzelemmel berobbanó együttes életútjáról nagyarányú retrospektív összeállítást adott. Szerepeltek az együttest kezdettől támogató koreográfusok (részben fesztiváldíjas) művei, kivált Timár Sándor és Zsuráfszky Zoltán táncai, felléptek az együttes-sel különböző időszakokban együttműködő zenekarok, a jelenkori táncos törzsgárda mellett pedig az utánpótlás-apróságok ugyanúgy felvonultak, mint a házaselet berkeibe egyébként már félrehúzódo „öregek”. A meleg hangulatú esten *Vásárhelyi* László látta el a krónikás szóvivő tisztét, egyben ő mutatott be két szívesen látott-hallott vendéget, a hegedűjátékával fellépő *Halmos Bélát* és a saját gyűjtésű dalait éneklő *Kallós Zoltánt*. – Az autentikus táncstílust következetesen képviselő jászberényi együttes ezúttal a modern technika eszközeivel is kiegészítette a jubileum teljességét: a színház előcsarnokában fotokiállítás, színes diafilmsorozat és video tájékoztatta a nézőket az együttes különböző megmozdulásairól. A lelkes publikum ünnepléséhez csatlakozva újabb sikeres 15. élet évét kívánunk az együttesnek, a fanatikus vezető *Papp Imrénének* pedig eddig törhetetlen energiájának megőrzését! – M. L.

PROSPERO

„Nagy mester, üdvözöllek; bölcs uram,
Jöttem megtenni óhajod; röpülni
Vagy úszni, tűzbe menni, fellegen
Nyargalni, hogyha kell: erős igédre
Tiéd Ariel, minden erejével.”

(Shakespeare: Vihar)

Megint sikerült a hírközlőszerveken keresztül szinte mindent megtudni egy új Markó-ballett leendő premierjéről. A Mélyentisztelt Nagyrődeműt újságcikkek, nyilatkozatok sokasága ostromolta a Prospero c. huszonöt perces pas de deux ősbemutatója kapcsán, oly részletekbe merülve, hogy a darab már látatlanban ott feküdt kitarulkozva a néző lába előtt. Jellegetes példája ez a túlinformálásnak, mert nem az érdeklődés felkeltését szolgálja, hanem *kiszolgáltatja* a művet a szavak önkényének. A táncban, a mozgásban (mint minden teatrális megmozdulásban) éppen az a csodálatos, hogy a nézőnek jelentős szabadságot biztosít. Hagyja rácsodálkozni a „látványra” – itt látványon nemcsak a scenikát értem, hanem (és főként) a táncos megnyilatkozást –, elkalandozni képzetének asszociatív útjain, annak a reményében, hogy a felfedezés katartikus erejű lesz. Most ez nem így sikeredik és csak bosszankodni tudunk a „szájbarágósdin”.

A Vigszínház színpadán kilenc alkalommal elevenedett meg a Prospero és Ariel, Shakespeare: Vihar c. drámájából kölcsönzött alakjainak egyszerű története. Mester és tanítvány a színpadon és az életben is, mivel az interpretátorok: Markó Iván, a Hit fogadott prófétája, és a győri balettiskola fiatal növendéke, a tizenkét éves Aleszja Popova. Ebben a szereposztásban benne foglaltatik már a siker csírája, bár maga a feldolgozott és eltáncolt „gondolat” nem újkeletű.

A tanító – tanítvány drámai kapcsolata vagy maga a „tanítás”: az eszme, a hit átadásának-átvételének motívuma (gyakran kapcsolódva az egyén és közösség ősi problematikájához) végighúzódik a teljes markói életművön. Éppúgy fellelhető Faust és Mephisto szerződésében (Don Juan árnyéka rajtunk, 1982), mint a circuszgizgató és a manézs csodaváró csapatának viszonyában (Jön a circusz!, 1984) vagy a közelmúlt freskószerű Jézus-parafrázisában (Jézus, az ember fia, 1986). Talán nem véletlen, hogy mégis jelképszerűséget vélek felfedezni e kérdéskör újabb árnyalatában, amely a negyvenéves Markót izgatja (mint koreográfust), érinti (mint táncost), a nagy mágus: Prospero és testi-lelki szülőltje, varázslatának örököse és folytatója Ariel viharos kapcsolatában – egy Tanítás továbbadásában.

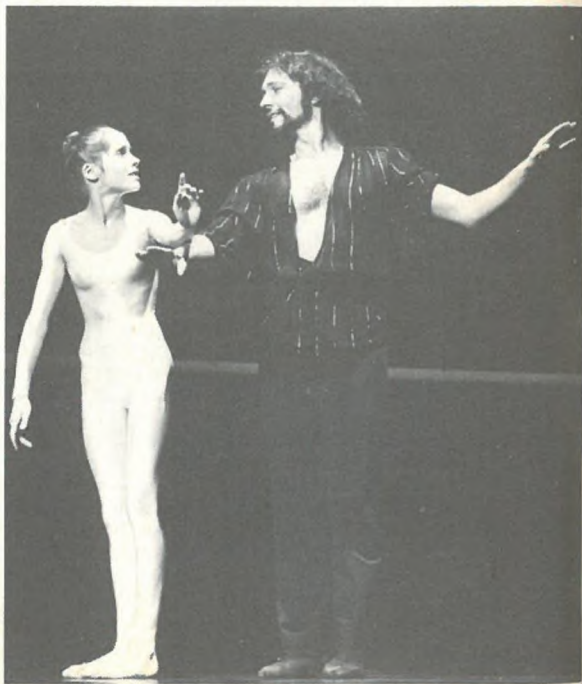
A bemutató utáni percekben meglepő gondolat kezdett rakoncátlankodni bennem a közönség örületes-tomboló visszajelzését figyelve: ha a győri színpadon netán megvalósulna egy

végletes „minimale dance” előadás, ahol Markó Iván nem csinálna mást fél órán keresztül, mint állna (csak állna!) egy pulpituson és... „a többi néma csend” – garantálom, hogy a siker akkor sem maradna el. Mert a taps-decibelek jelentős része manapság a földi közelből égi szférákba emeltetett „bálványnak” szól. Markó személyét misztikus burok övezi, mely szerencsétlen módon gyakran még eredeti értékeket is misztifikál. A rakoncátlan gondolatnak azonban van egy másik vonatkozása is, ami Markóról, a táncosról – a maga sajátosan szuggesztív, nagyon érzékeny és elementáris erejű előadói egyéniségét ismerve – elhiteti, hogy a képzelt játékot még a testbeszéd némaságára kárhóztatva is „élettel” tudná megtölteni.

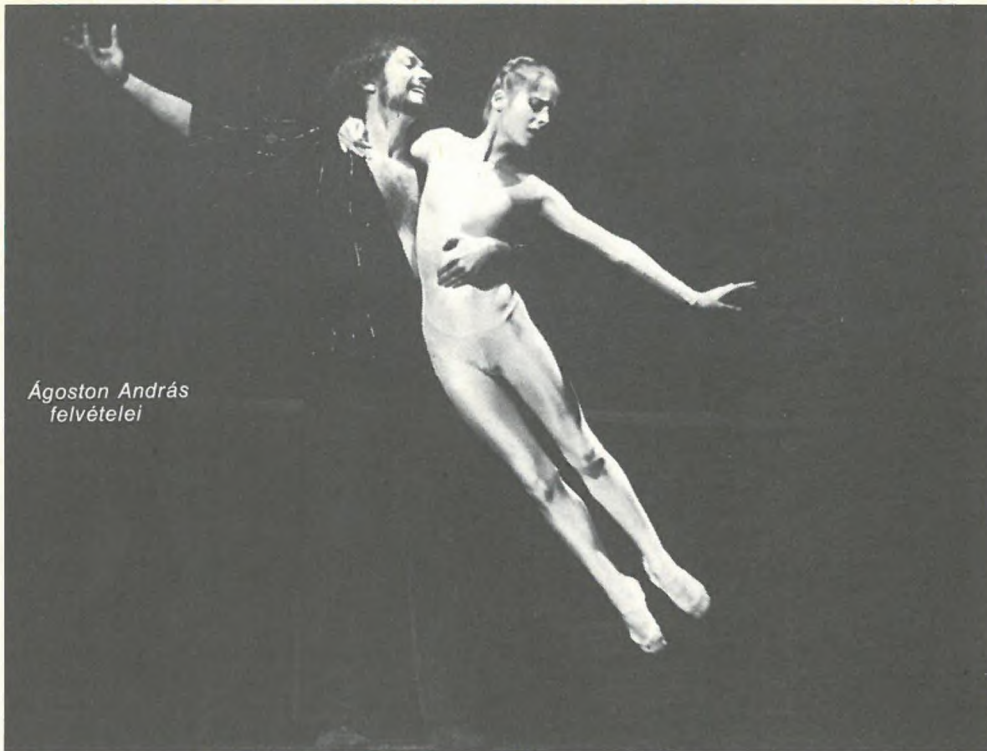
A Prospero győzelme is az áhítattal telített, sugárzóan érzelmi előadásmódban keresendő. Markó misztériummal telített, expresszív Magiszter-alakja mellett a fiatal balerina-csemete méltó társ az ünnep megteremtésében. Kedves, törekény alakja hűen formálja meg Ariel olykor gyermekien dacos vagy a megismerés boldogságától fénylő figuráját.

Prospero eltöri varázspálcáját, feladja a szemfényvesztés bűvös hivatását, de mágikus ereje mégsem foszlik köddé; a boszorkányos tudománynak saját szüleménye, a kis virgonc szellem: Ariel lesz örököse és folytatója. Nehéz és gyötrelmes az az út, amelyen Ariel felnő a Nagy Feladathoz és „mestersége művészévé” válik, Prospero kíméletet nem ismerő segítségével. A tudás átadása, a tanítás kínzó gyönyörűsége a Mesterből rég alvó kísérteties erő

Aleszja Popova és Markó Iván

Ágoston András
felvételei

szabadít fel – újjászületik a halhatatlanná vált szellemisége ígézetében.

A két érzékeny, hittel kitárulkozó szerepformálás sem tudja feledtetni azonban a koreográfia hiányosságait, gyengeségeit. Valahogy háttérbe kerül a tánc, és emlékeinkben nem szárnyaló mozgások rajzolata, hanem a pontos, lényegretörő gesztusok, a beszélő mimikus mozdulatok élnek tovább. Talán nem is fájlnának ezek cselekvő jelenlétét, ha nem jutnának jelentős tánc-helyettesítő szerephez. A koreográfus ugyan kénytelen alkalmazkodni a táncosnő(!) jelenlegi technikai szintjéhez, még szerény előadói nyelvezetéhez, mégis érthetetlen, hogy egy-egy jelenet intimitása miatt torkollik olykor közhely-kifejezésekbe, néhány taglejtés, kézmozdulat miatt kelti a „déja vu” látszatát. A darab végén feldolgozott Schubert: Rosamunda

részlet önmagában is zenei csoda, ezért Prospero és Ariel napfényben fürdőző, eksztatikus boldogságának kiteljesítője lehetne, ha a tánc nem lenne sokkal visszafogottabb, bénultabb a kelleténél.

Az előadások végén a függöny végleg legördül, bezárva a titkok birodalmát, meghagyva a nézőt a varázslat bűvöletében. Most másképp történik. A közönség követelőző tapsának akaratának engedve a színpadi fények megint kigyúlnak, s a táncosok – vállalva a művésziellen hatáskeltés vádjait – örömmámorban úszva újráznak.

Hogy mi lesz Prosperoval... a varázslattal... a koreográfusi pálcával... a tanítványok seregével a jövőben? Megtudjuk majd a Győri Balett újabb bemutatóin.

Králl Csaba

Követendő példa! Az olasz BALETTOOGGI szaklap 1987 februári száma tanulságos cikket és egy hatalmas táblázatot közöl, mégpedig a Látványosság és Turizmus Minisztériumának hivatalos tájékoztatója alapján. A táblázat azt foglalja össze, hogy 1986 folyamán a Minisztérium mennyi szubvenciót juttatott a különböző olasz táncársulatoknak, a nagyoktól a legkisebbekig. Sorban olvashatjuk millió lírában kifejezve az összegeket, s azt is, hogy mintegy ellentételként a társulat hány előadást teljesített. Olvashatjuk továbbá hat társulat külföldi turnéjának támogatási összegét, valamint azt is, hogy mintegy harminc római és vidéki fesztivál milyen szubvencióban részesült. Az összegek nagyságáról (sok?, kevés?) bizonyára nemcsak Olaszországban kerekedhetnek heves viták, hanem akár nálunk is, az azonban mindenképpen imponál, hogy a hivatal nem „mutyizik”, s a közpénz elosztásának mértékét nyíltan a szakmai közvélemény elé tárja.

Terpszi- khoré és a rajz

Szücs Piroska rendszeresen látogatja a Győri Balett próbáit. A műzsák találkozásából született vázlatok a győri táncosok könnyed és ihletett, vagy éppen verejtékes pillanatait örökítik meg. Az amatőr grafikusnő foglalkozása zeneműbolti eladó. A zeneszerzők közül Bartók Béla, Lutoslawski, Ravel és Sztravinszkij műveit hallgatja szívesen, de Szabados György kompozíciói is gyakran forognak a lemezjátszón. A zenehallgatás magányában gyorsan telnek a vázlatkönyv lapjai... Szücs Piroska rajzaiból kis válogatást nyújtunk tánckedvelő olvasóinknak. — Szerk. —

Somogyi Aprók

Németh Ágnes művészeti vezető 1979 óta vezeti a kaposvári Tóth Lajos Általános Iskola és a Latinca Művelődési Központ közös fenntartásában működő 30 tagú *Somogyi Aprók* gyermektáncgyűtest. Tagjai az idén NSZK-vendégszereplésre készülnek.

□ Honnan a tánc szeretete?

■ A Somogyi Táncgyűttes tagjaként ismerkedtem meg a néptáncal. Középiskolai és főiskolai éveim alatt táncoltam a Foltin Jolán, majd Mosóczy István vezette együttesben.

□ Friss diplomával kerültél a Tóth Lajos Általános Iskolába, ahol szerveztél egy gyermek táncsoprotot. Válogattad a gyerekeket?

■ Nem. Az érdeklődőket igyekeztem táncra tanítani, életkoruknak megfelelően. Céлом az volt, hogy utánpótlást neveljek a felnőtt együttes számára.

□ Több koreográfiát is készítettél már a gyerekeknek. Mi készítetted erre?

■ Kevés mű szól ennek a korosztálynak. De ez csak az egyik ok. A másik az, hogy közöttük élek, ismerem mindennapi apró gondjaikat, örömeiket, s bele tudom képzelni magam sajátos világukba. Érzem, mi rejlik bennük, mit képesek kifejezni mozdulataikkal. Ehhez próbálok igazítani koreográfiáimat.

□ A sokéves munka alapján egyre több lehetőséget kaptatok a bemutatkozásra. Így nem csoda, hogy elnyertétek „A megye legjobb gyermekcsoportja” címet, szerepeltetek országos versenyeken is, 1984-ben pedig a Népművelési Intézet nivódíjjal jutalmazta a csoportot. Sikereitek mögött rendszeres, odaadó munka

áll, hiszen hetente kétszer, gyakran többször is próbáltok a Latinca Művelődési Központ színpadán. Miben látod a próbák szerepét?

■ Próbáinkra nem jellemző a „tankönyvszerű” rend. Arra törekszem, hogy a kiválasztott koreográfia betanítása mellett a gyerekek alapvető színpadi ismereteket is kapjanak. A táncra nevelés folyamatában pedig több-kevesebb fázissal kialakul mozgásbeli anyanyelvük, amely színpadi produkciókhoz is felhasználható, de közben fejlődik a tanulók rögtönzőképessége és táncos memóriája is. A tréningrendszerrel pedig a technikai készséget fejlesztem.

□ A számok kialakításában is részt vesznek a gyerekek ötleteikkel?

■ Természetesen a táncosok aktívan alakítják a kompo-

Szatmári táncok

Szatmári táncok (Kiss József felvételei)

ziciókat, mégpedig úgy, hogy a játékos elemeket megtartva fokozatosan küzdenek a virtuózabb motívumok elsajátításáért. Az így megtanult számok hangulatilag is kifejezik a csoport sajátos arculatát.

...Mégkérdésem a leginkább illetékeseket, a gyerekeket. Ösztönösen megérezték, hogy a mozgásban bizonyos esztétikum található, s ezt a szépségérzetet még csak fokozza az egyes tájegységek szébbnél szébb népviseleteinek, hagyományainak megismerése. Természetes mozgásigényük miatt a tánc

életlani fontosságára is rátapintottak.

A Somogyi Aprók sikereiben – a gyermekek mellett – óriási szerepe van Németh Ágnes művészeti vezetőnek. Sokat fájdoszik, hogy gazdagítsa a néptáncal a fiatalok érzelme- és gondolatvilágát, fejlessze zenei és mozgáskultúráját, tudatosítsa a közös táncolás örömeit. A legifjabb generációt sem hagyja figyelmen kívül. Azon is munkálkodik, hogy az iskola táncra fogékony kisdobosai átvehessék a stafétát az apróktól.

Lőrincz Sándor

Utóhangok Miskolcra

Az Országos Formációs Táncfesztivált december 5-én immár 13. alkalommal rendezték meg Miskolcon. A Városi Sportcsarnok ez alkalommal ritka díszbe öltözött: a mennyezetet tartó vasszerkezet szürke kuszaságát lágyan behajló háló takarta, a parkettet díszasztalok, virágkötemények tették barátságosabbá, a rideg betonerkély csillogó ezüst-fehér leplet öltött magára, jelvényként pedig a táncfesztivál emblémáját tűzte ki.

Összesen tizennégy együttes versengett, hogy eljusson erre a seregszemlére. A dunántúliak Székesfehérváron, a keleti országrész csoportjai Szarvason vettek részt a selejtezőkön. A minősítés és a gondos válogatás után hét együttes kapott meghívást. Sajnos, nem volt köztük a Savaria, mivel nem jelentek meg a selejtezőn. Tizenkét éves folyamatos részvételük szakadt meg, s valóban hiányoztak produkcióik.

A zsuri minden számot kétszer nezett meg – péntek este és szombat délután –, hogy a koreográfiát és az előadásmódot külön-külön értékelve dönthessen a díjakról.

Az előadás bányászzenekar kíséretével, „majorette” lányok nyitányával vette kezdetét. Csáki Emília táncpedagógus és Papp Endre tévé-szerkesztő köszöntötte a nézőket, majd első számként nemzeti táncaink talán legszebbikét, a palotást konferálták be. A miskolci Főnix táncosai díszmagyarban mutatták be a gazdag lépésanyagú koreográfiát. Tőlük még egy hagyományos felépítésű bécsi keringőt láthattunk, nagyon sok körbeforgással, menettel.

Szarvas – Szeghalom egyesített táncklubja egyszerű, tiszta angol keringőt adott elő jó formációkkal, de igen sok keresztirányú mozgással. Cha-cha-szamba összeállításuk szintén jól sikerült, viszont az előadásmód lehetne élőbb: a táncosoknak egész testükkel kellene táncolniuk.

A budapesti „Adysok” szintén két számot hoztak, a második itt is egy egyveleg. Bécsi keringőjük pontosan rá volt „ültetve” a zenére. Szép, lendületes előadásban alakítottak ki változatos térformákat. Kissé érthetetlen, hogy kezdés után fél perccel miért hajoltak meg a közönségnek és a végén miért folytatják, ha már egyszer befejezték a táncot? Slow-fox című számukat angol keringő kere-

tek között adták elő. Bevonulásuk hosszára sikerült, fellépésükből mégis a modern tánc komponálást emelném ki, a néhol aszimmetrikus, vagy külön kis csoportokra bontott formákkal.

A győri MÁV táncklub fiataljai standard mixet mutattak be először. A nem túl bonyolult összeállítást szépen, egyszerre táncolták. „Táncolj velünk!” beat-számuk eléggé egysíkú mozgásokból állt. Vidám, mozgalmas jive-jukban nem volt könnyű szólókat produkálni, formációkat kialakítani.

Jászberény Nostalgia-mixét a tiszta formák, az ötletes lépések jellemezték, Martin Hajdu György és Horváth Emese stilizált skót táncai pedig érdekes színfolttal gazdagították a fesztivált.

A versengésben még egy miskolci együttes vett részt, az egyre jobban fejlődő Ködmön. Örökzöld Régi táncrendjükön kívül Bécsi keringőjüket adták elő igazi átéléssel, bár tavaly precízebben sikerült ezt eltáncolniuk. Latin mixük méltán kapta meg a Balogh Sándor emlékdíjat, amelyet egy új koreográfia legjobb előadó-együttesének alapítottak.

Mindegyik csoport kitett magáért. Izléses színösszeállítású, elegáns ruhákban léptek fel, bár tudjuk, néhány helyen a kölcsönző kínálata határozza meg az öltözetet.

A szendrői és szombathelyi úttörők megmutatták, hogy milyen korban lehet, sőt kellene elkezdni ezt a műfajt. Az NSZK túlkoros csoportja pedig élő példa arra, hogy meddig lehet ezt az egészséges, társasági sportot üzni. A Csehszlovákiából érkező profi táncos pár a versenytánc magasiskoláját mutatta be.

Pedagógiai díjat kapott minden bekerült csapat vezetője. Koreográfiai díjjal jutalmazta a zsűri a budapesti Ady táncklub bécsi keringőjét, Győr jive-ját és Szarvas – Szeghalom Cha-cha-szamba számát. Előadói díjban részesült a győri, a budapesti Ady és a Ködmön együttes.

A fesztivál színvonalát tombola, tényeffektusok és lézer nyalábok emelték. Az utóbbiak érdekes háttér-kompozíciókat adtak, vagy a táncospárt ölelték körül, és büszkén írták ki a paravánra: TÁNCFESZTIVÁL, MISKOLC '86.

Gál Péter

Táncossá válni, táncosnak lenni...

Részletek egy életrajzból I.

Shirley Mac Laine önéletrajzi könyvét olvasva – Tánc a fényben (Dancing in the Light, 1985) – részben magamra, részben növendékeimre gondoltam. Maga a könyv nagyszerűen mutatja meg, hogyan jutott el ez a kitűnő művész nő sok harc, munka, szenvedés után az Oscar-díjig. Az V. fejezet nagyon megragadott; szinte senki sem írta le közülünk ilyen egyszerűséggel mindazt, amin magunk is keresztülmentünk pályánk folyamán. Tanulságosnak tartom, hogyan beszél tanáiról, hogyan szól a művész éres folyamataról, arról, milyen szenvedéllyel szereti a táncolást. Ez készítetett arra, hogy lefordítsam a fejezetet és részleteket adjak közre belőle. – R. Á.

Rendkívül győnge bokával születtem, emiatt már kisgyermek koromban tartáshibám volt. Hároméves koromban szüleim Richmondban (Virginia) egy jó balettiskolába küldtek, abban a reményben, hogy a balett jó gyógymód lesz bokám megerősödéséhez. Elhatározásuk nem csak ezért bizonyult helyesnek. Már az első pillanattól kezdve mint egy örült csak táncsal és testtel fejeztem ki magam. A táncolás nélkülözhetetlenné vált életemben.

A balettiskola Julia Mildred Harper nevét viselte. Emlékszem, milyen hatást tett anyámra, ahogy növendékeit játékos kézmozdulatokra tanította. Anyám keze mindig erős eszköze volt kifejezésének és most bennem látta ennek a kifejezőmódnak a bizonyosságát. Anyám gyakran mondogatta, hogy kézzel érzelmeiket lehet kifejezni. Érzékeltetni lehet velük örömet, gondot, féltelmet és játékoságot. Felfogását magamévá tettem és ma az emberek jellemét kezűkről tudom leolvasni.

Naponta jártam balettre. Bár a táncolással való kifejezőmód kényszerét éreztem, mégis a háttérben maradtam, szégyelltem a hónom alatt lévő anyajegyet, rettentően csúnyának tartottam. Ez az anyajegy éveken át súlyos teher volt számomra. Manapság kétszer is meg kell gondolnom, melyik oldalamat díszíti.

Első fellépésem az „Egy almát a tanárnőnek” c. dalt

énekeltem és szteppeltem hozzá. Fejemet egy zöld, négylevelű papír lóhere díszítette, ami alól egy alma esett ki. Ez volt első sikerem, amivel nevetést váltottam ki. Ezután minden előadásomon leejtettem egy almát.

Az általános iskolát szükséges nyugnek tekintettem, és csak annyit tanultam, amennyire éppen szükség volt. A táncolás, ami szüleim ötlete volt, életemememé vált.

A tánc és a zene szelep volt számomra. Ha balettoráimon orosz zenét hallottam, sírva fakadtam, valahol szívemmel éreztem ezt a zenét, ismerős érzelmeiket hívott elő bennem, bár ezeket nem tudtam megfejteni. Ezekről az érzelmekről sohasem beszéltem senkinek, miután nem értettem őket.

Tizenkét éves koromban szüleimmel Arlingtonba (Virginia) költözködtünk, ahol az állam legjobb balettiskolájába irattak be: a Washingtoni Balett Iskolába, Washington D. C.-ben, a Potomac folyó innes oldalán, ott is laktunk. Tanárnőim Lisa Gardiner és Mary Day voltak.

Iskola után minden nap busszal Georgetownba utaztam, majd átszálltam a villamosra, hogy naponta 5–6 órát táncolhassak. Este aztán megint busszal utaztam vissza. Házi feladatokat a gyéren világitott buszon végeztem el. Annak idején nem vált bennem tudatossá, hogy ez a szélsőséges napi tevékenység olyan munkastílust alakított ki bennem,

melyhez még ma is ragaszkodom. Enélkül a vaskefély munkafegyelem nélkül nem tudnék ma sem dolgozni, sem az lenni, aki vagyok.

Csillogó szemekkel hallgattam Lisa Gardinert, amikor a Ballets Russes-nél töltött idejéről mesélt. Amikor Anna Pavlovával táncolt. Az oroszok szerinte vad szenvedélyükkel szabad utat engedtek érzelmeiknek, és azt vallották, hogy az önuralom megfojtja az életet. Én is azt szerettem volna, ha ilyen vad szenvedélyek töltenek el, de az én angolszász-amerikai, középosztálybeli életemben más törvények uralkodtak.

Miután a táncművészet gyakorlásán nötem fel, valamint kezdtem tudni a folyamat fejlődéséről. A tehetséget számomra sohasem jelentette valamiféle intellektuális folyamat. Tehetségem érzelmeimben gyökerezett és a fegyelem fejlesztette ki. Ha senki sem értette meg, mit akarok kifejezni táncmozdulataimmal, akkor érzelmeim nem működtek.

Kapcsolatom Lisa Gardinerrel és Mary Day-jel a fegyelmzett inspiráció dinamikus forrása lett. Miss Gardiner (a „Miss” olyan volt, mintha ez lenne a keresztnéve) nagy kultúrájú, intellektuális, Európára orientált asszony volt. Hangja lágyan zengett. Azt mondogatták róla, hogy házassága egy éjszakán át tartott. Soha, senki sem tudta meg, ki volt a férje. Ilyen jellegű kérdést feltenni szinte elképzelhetetlen volt. Korát sem tudta senki. Ez is tabunak számított. Mély jóság és bölcsesség jellemezte. Tökéletes tartással ült magas háttámlájú székén és cigaret-táját egy hosszú, ezüst szipkából szivta. Körmét fényes, rózsaszín lakk fedte. A füstöt lassan engedte ki orrlíká, a füstkarikák feje fölé szálltak.

Néha, óra után elmúlt idők oroszországi turnéiról és élményeiről mesélt nekünk, növendékeinek. Arról mesélt, milyen befolyással van az emberre tapasztalat a mozgásra. „X. Y. még nem tökéletes táncos-

nő; nem volt elég élménye. Szenvednie kellene, hogy bölcsé váljék. Ezt a bölcseséget később kamatoztathatná mozgásában." Feszült figyelemmel hallgattam. Megértetem. Mindenkinél jobban figyeltém rá. Nem akartam neki csalódást okozni. Úgy éreztem, ő megért engem, fejlődésemet kíváltképp szívén viselte. Valami „rendkívülit” jelentettem számára. Nem vette rossz néven barátaimat vagy érdeklődésemet másvalaki iránt, de világosan tudtomra adta, hogy van valami, aminek fontosabbnak kell lennie az életemben, és ez a tánc. Ha óra után egy fiú jött értem, bár udavarias és előzékeny volt, búcsúzásánál a szokottnál gyakrabban szívott cigarettájából, a füstkarikák sűrűbben és elgondolkozobban szálltak fel orrlikából, arckifejezése olyan volt, mintha egy kellemetlen illatot hessegetne el. Ilyenkor gyengéd lebecsüléssel integetett utánam, mintha csendben tudná, hogy fiatalságom után majd megokosodom. Az ilyen pillanatokban majd szétpukkadtam a kíváncsiságtól, szerettem volna tudni az igazságot házasságáról, hogy vajon valóban csak egy éjszakai tartott-e.

Mary Day teljes ellentéte volt. Miss Day (öt is „Miss”-nek kellett szólítani) egyenes, tárgyilagos személy volt, keményen dolgozott, mint egy állat. Fekete, csillogó szeme, finoman árnyalt szemöldöke egy pillanat alatt szétét tüzé tudott válni. Nagyon magas volt és negyvenes cipőt viselt. Ha megmutatott egy „kombinációt”, amit utána kellett csinálnunk, nagy lábai hallatlanul gyorsan mozogtak. Hangos, parancsoló módon beszélt, s ha valami nem tetszett neki, megsemmisítő véleményét nem rejtette el az udvariasság fátyla mögé. Büszkén, nekikészülve mozgott, lábait teljes tökéletességgel fordította ki, karjait erőteljesen lengette ide-oda. Tánc lépései telve voltak tempóval és öntudattal; azt a benyomást keltette, hogy lépéseit az a cél ösztökölte: a legjobb iskolát létrehozni a Mississippitől keletre és New Yorktól délre.

Ha növendékeinek teljesítményével nem volt megelé-

gedve, nem egyszer nem átalította azt „nevetségessé” nyilvánítani. Nekem egyszer azt mondta, hogy sohasem fogom a Hamupipőke szerepét táncolni, mert túl „lomha” vagyok, és nem bírná elviselni a látványt, hogy amikor a herceg vágyaitól fűtve majd eleped érte, ő, Hamupipőke ügyetlenkedve bukdácsol át a színpadon. Ezt az esetet azonnal jelentettem anyámnak, aki rögtön felhívta telefonon: „Rendben van, kérem szépen, akkor nem. Shirley úgyis jobban szeretne színésznő lenni.” Ez számomra teljesen új volt, de néhány hétig távol kellett maradnom a táncórákról. Míg végül Miss Day bocsánatot kért tapintatlanságáért, és úgy vélte, tökéletesen alkalmas volnék a jó Tündér szerepének eltáncolására, ugyanis ez a szerep megkíván egy bizonyos magasságot és határozott fellépést. Anyám hagyta magát megpuhítani és megengedte, hogy visszatérhessek szeretett balettórámhoz. Anyám zárkózott és tartózkodó volt, de jaj volt annak, aki a lányával udvariatlanul bánt! Azt akarta, hogy sikerem legyen és sem Miss Day, sem senki más nem akadályozhatott meg ebben, amíg anyámnak csak egy szó beleszólása volt.

Miss Day ezzel szemben csodálta anyám bátor kiállítását és ezzel anyám a nekem járó tekintélyt megnövelte. Évekkel később az iskola anyagi nehézségekkel küzdött. Miss Day anyámhoz fordult tanácsért, aki apámat is belevonta a dologba. Apám segített az iskolát kihúzni a csávából. Ezután elválaszthatatlan barátokká váltak.

Miss Daynél mindig tudtam, mi a helyzet velem. Ha sikerült egy elégedett fejbólintást vagy akár egy dicséretet kicsiholni belőle, akkor tudtam, hogy valóban jól dolgoztam. Amikor egyszer egy nyári tanfolyamról tértem haza New Yorkból, ahol egy intenzív kurzuson vettem részt, végigmustrálta a lábamat és azt mondta: „Na, végre táncos izmokat kapsz. Lassacskán már nem is olyan rosszak a lehetőségeid.” Ez a dicséret fél évig boldoggá tett.

Miss Gardiner és Miss Day gyermekkorom mentorai voltak. Nekik akartam tetszeni, ök

voltak számomra a teljesítmény mértéke. Több időt töltöttem velük a balettskolában, mint bárki mással. Anyám mellett ők ültették el bennem a színészet iránti szenvedélyemet. Miss Gardiner ilyen mondatokkal ápolta az ültetvényt: „Mozdulataid elárulják nekem, amit kifejezni próbálsz.” Miss Day pedig: „Tudod Shirley, a klasszikus baletthez túl erősen mozgatod az arcodat. Miért nem mész a színházhoz?”

Mindenesetre megértettem, hogy mit gondolnak. Mégis, mindenekelett a legfontosabb az volt, hogy a tánc kifejező formáit jobban elsajátítsam.

Emlékszem egy versenyre, melyre koreográfiákat kellett készíteni egy szabad témára. Engem nem a lépéskombinációk vagy az illő mozdulatsorok érdekelték. Inkább azt akartam kifejezni, amit éreztem. Anyámmal megbeszéltem a feladatot, és ő nagyszerű tanácsot adott: „Csinálj egy koreográfiát a következő témára: Egy ember képes meghalni a meggyőződéséért és a művészetéért.” Eleinte ez elég melodramainak hangzott, de az ő érzése oly erős volt, hogy akceptáltam a témát, miután anyám így is élt.

Zenei választásom orosz szimfonikus zenére esett. Testmozgással megpróbáltam kifejezni az orosz lélek kínjait szenvedésében. Földrevetődve másztam, mintha letépt volna egy láthatatlan erő, majd a végül győzedelmes, explozív kitöréssel emelkedtem fel.

Miután koreográfiámat el táncoltam, Miss Day arra kért, hogy ismételjem meg. Másodjára ösztönösen megváltoztatam a végpózt. Emiatt a 2. díjjal jutalmaztak, mert véleménye szerint nagyobb súlyt fektettem az előadásra, mint a koreográfiára. Véleményem szerint a koreográfiában az ösztönösség nagyon fontos volt.

Ezután kezdődött el a konfliktusom a klasszikus tánc formáival és ebből következett az a dilemma, hogy táncosnő legyek-e vagy színésznő. Az iskola (High School) elvégzése után azonnal egy Broadway-i Show táncparához mentem New Yorkba, és ezzel hivatásos táncosnő lettem.

ford.: Roboz Ágnes

Serge Lifar

Elhunyt Serge Lifar Lausanne-ban, 81 éves korában. — Így hangzott a hír. — Aztán olvastam a kommentárokat az angol és német szaklapokban és nagyon elégtelennek találtam. Az angolok sosem szerették Lifart, mert saját táncosuk, Dolin versenytársának tekintették. A németektől pedig csak egy pár pletykát és közhelyet olvastam.

Lifar mint Borée, a Zefir és Flóra előadásán

Lifar korának legprominensebb táncművésze volt Európában. Táncos pályájáról és érdekes egyéniségéről érdemes lenne kimerítőbb hírt adni. Ezért egy kicsit elkésve, de megragadom az alkalmat, és igyekszem méltóbb személyes emlékezővel szolgálni, hiszen láttam Lifart még Gyagilev periódusában és fiatalsága teljében táncolni. Bevallom, akkor teljesen búvkörébe kerültem. Színpadi megjelenése ragyogott, és egyéni varázsa olyan lebilincselően hatott, hogy csak őt lehetett nézni a színpadon. Akkor 19 éves volt, de még fiatalabbnak tűnt, és görögös fiús bájjal alakította a legnehezebb táncos szerepeket: Apollo Musagete, Zéphir és Flóra, A tékozló fiú, az egyik fiú a Les Biches-ben stb.

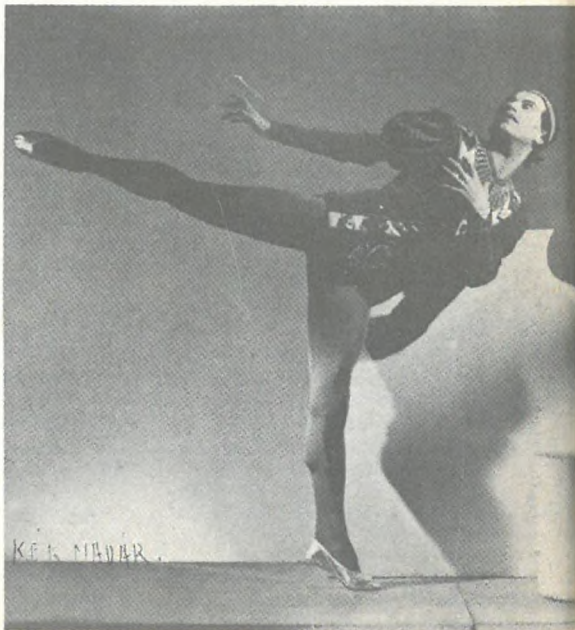
Testi szépsége, mozgásharmóniája tökéletes volt.

Lifar Kijevben született. Tizenhat éves korában Nizsinszkaja (Vaclav Nizsinszkij nővére) növendéke lett. A mesternő először nem akarta tanítványának fogadni, és később sem látott különös tehetséget benne. Nem törődött vele, és semmiképpen nem ajánlotta Gyagilevnek, aki Párizsból táviratozott és őt fiatal fiútáncost kért tőle. Nizsinszkaja kijelölt fiúból csak négy jelent meg, és Lifar mint ötödik csatlakozott hozzájuk. Kalandos utazás után érkeztek a francia fővárosba. Biztos, hogy akkor Lifar táncstudása nagyon kezdetleges volt, de ő nagyon akart táncos lenni, és minden erővel dolgozott. A társulatban senki, a legkevésbé Nizsinszkaja vett róla tudomást. Csak Gyagilev, amikor néha bejött egy próbára, szólt hozzá egy-egy serkentő szót. Végül Gyagilev különleges hatodik érzékével meglátta benne az anyagot, amelyből vezető táncművészt lehetne faragni. Elküldte a fiút Torinóba Cecchetti mesterhez. Lifar ott napi három órát gyakorolt. Az idős mester megszerette és családtagjának fogadta. Egyéb irányban is fejlődött az ifjú. Gyagilev irányítása és befolyása alatt elkezdett olvasni, képzőművészettel foglalkozni. Így néhány hónapon belül egy új Lifar született...

Mikor egy szép napon divatos ruhában és szalmakalapban megjelent a társulatban, felismerték, hogy Gyagilev egy új csillagot talált. Táncstudása óriásit fejlődött, és a következő évben a „Ballets Russes” sztár-táncosa lett. A közönség ünnepelte és kényeztette.

Picasso, Cocteau, Sztarvinszkij, Milhaud és más hírességek voltak a barátai. A párizsi művészvilág estjein gyakori vendég lett. Misia Sert-nél (Gyagilev legjobb barátnője és pártfo-

Lifar a Kék madár szerepében

Lifar második koreográfiája: Az éjszaka, London, 1930

gója táncolta az „Egy faun délutánját”. Misia, aki zongoraművész nő volt, kezdte a zenét játszani, Lifar levette a kabátját és ráfeküdt a zongorára. Egy pár buja mozdulat után leugrott és alakította a művet.

Lifar könnyen elvegyült a társaságban. Bizánci szépsége, elbűvölő egyénisége, művészi színpadi alakításai, rendkívül szép szoborszerű alkata – mindez együtt a publikum és a társaság kedvencévé tette. Ez a rakétaszerű karrier természetesen irigyekre talált, és Lifarnak sok ellensége támadt, akik később is diszkreditálták őt. Valószínűleg sok nárcisztikus vonás lehetett benne, szeretett szerepet játszani, és szerette a dicsőséget. Biztos, hogy nem volt anyagias, mert ameddig Gyagilev társulatánál élt, nem kapott fizetést, csak a mindennapi kiadásokat vette ki barátja pénztárcájából. A nagyobb költségeket, szálloda, koszt stb. Gyagilev fedezte.

Amikor Gyagilev Velencében végzetesen megbetegedett, Lifar vele volt és önfeláldozóan ápolta haláláig.

A nagy impresszárió halálával Lifar táncos karrierje vitás lett, legalábbis az én szememben. A párizsi opera mestere lett. Híre, sikere tetőpontján állt. Gazdag és ünnepelet volt. Sok évvel később, de még a második világháború előtt láttam őt a párizsi operában táncolni. Mindig ő alakította a főszerepet a saját koreográfiájában. Sajnos, ifjúságával a varázs is elmúlt. Az

álomképem szétfoszlott, de az emlék megmaradt. Lifarnak sosem volt nagy koreográfiai tehetsége, és művei nemigen élték túl. Tény viszont, hogy a balett-vezetésben és újraszervezésben kitűnő, hasznos munkát végzett.

A háború és a német megszállás alatt is működött. Ezért utána mint kollaboránst megbélyegezték, és el kellett hagynia az operát. A balettművészek tanúskodtak mellette, de a műszak ellene volt, és egy időben az élete is veszélyben forgott. Coco Chanel, a nagy divatház alapítója bújta. – Lifar úgy magyarázta barátságát a németekkel, hogy ezzel sok üldözött életét megtudta menteni, és hogy dupla szerepet játszott. Végül megbocsátottak neki, és visszavonulásáig vezette az operabalettet.

Lifar sok könyvet írt, és ha néha túlzott is egy kicsit, a jóeszű táncos érdekes tényeket hagyott a világnak. Az egyik kötetben – „Ma Vie”, Eitem – leírja egy látogatását 1929-ben az akkor már teljesen elhomályosodott elméjű Nizsinszkijnél. Annyira meghatóan meséli el ezt a találkozást, hogy mélyen érző szívről tökéletesen megbizonyosodunk.

Viharos, sokszor kaotikus életében voltak magaslatok és mélységek. Volt, amikor a felhőket érintette, máskor lezuhant, mint az általa megszemélyesített Ikarusz. Izzó egyénisége néha tévedett, de soha nem volt langyos.

Nádasi Marcella

Megszelídült Maguy Marin? A több mint pikáns című „Hymen” előadás után a hajdani Mudra-tanítvány ez év januárjában a szelíd „Éden” címmel mutatta be legújabb műsorát Párizs melletti otthonházában, a Créteil-i Maison de la Culture-ben.

KITÜNTETÉSEK. A felszabadulás évfordulója alkalmából három táncos előadó-művész részesült kitüntetésben. Liszt-díjat kapott *Hágai Katalin* (M. Áll. Operaház) és *Somogyvári Erik* (Budapest Táncegyüttes). A Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze lett *Szabadi Edit*, a M. Áll. Operaház magántáncosa. — Gratulálunk!

A *Dancemagazine* híradása szerint Suzanne *Farrell*, a New York City Ballet hírneves balerinája visszavonul a színpadtól. Farrell 1961-ben, mindössze tizenöt évesen került az NYBC társulatához, ahol négy évvel később vezető táncosnővé lépett elő, majd az együttes sztárja lett. Kivételes táncudásával, hűvös eleganciájával ő volt a tökéletes „Balanchine balerina”, hogy azután 1969-től hat éven át legalább annyira Béjart és társulata legrangosabb táncosnője legyen. A XX. Század Balettjétől 1975-ben tért vissza a New York-i társulathoz, ahonnan Suzanne Farrell most 41 évesen távozik, végleg búcsút mondva sikeres előadóművészi pályájának.

A debreceni Kölcsey Ferenc Műv. Központban február 8-án két jótékony célú folklorestet rendeztek, melynek bevételét a mozgássérültek gondozására, életkörülményeik javítására fordítják. Az előadásokon fellépett a város valamennyi néptáncegyüttese: az Építők Hajdú, a Bocskai, a Forgórózsa és a Hortobágy együttes, valamint a debreceni Népi Együttes.

...MINT A MESÉBEN! Elakadó lélegzetel értesültünk a Ballet International márciusi számából, hogy az American Ballet Theatre és az Elliot Feld Ballet a múlt év decemberétől ingatlan-társulajdonosok lettek. A Broadway 890. szám alatt korábban csak bérelt nyolcemeletes épületet megvették, méghozzá egyenként 1,1 millió dolláros erőfeszítéssel. Ez az összeg azonban még mindig kevés lett volna a 14,4 millió dolláros vételárhoz, de... Szerecséjükre Lawrence A. Wien mecénás a hiányzó összeget nagyvonalúan kiegészítette. A 12,2 millió dollárt fizető urat a magazin puritán szóhasználattal „filantróp-nak” nevezi.

Kaposváron a gyermektáncosoknak rendeztek szőlőtáncversenyt februárban. A városi művelődési központ színpadán hatvannégy általános iskolás vetélkedett a díjakért, külön kategóriában a fiú és a lány-szólísták, illetve a szőlőpárok. A Horváth János emlékére kiírt hagyományos versengésen ezúttal a hagyományörzők is szerepeltek, továbbá három-hat fős kamaracsoportok, hogy minél több színnel gazdagodjék a gyermektánc-találkozó.

A *Győri Balett* immár harmadik alkalommal mutatkozott be a Szovjetunió fővárosában. Nagy sikerű februári vendégjátékán a társulat négy előadást tartott a moszkvai Operettszínházban. Két estén a Nap szerettei, a Mechanikus kert, a Pas de deux és a Memento c. Markó koreográfikkal szerepeltek a győri táncosok, két alkalommal pedig a Jön a cirkusz c. egész estés táncjátékkal léptek a közönség elé.

A Színház és Filmművészeti Főiskola harmadéves prózai színész növendékei, Kerényi Imre tanítványai félévi vizsgájukon a *Székelýfonó* előadásával léptek színpadra. Vállalkozásukhoz megnyerték Rosta Lászlót, aki Kodály közismert művének népzenei anyagát az erdélyi parasztzenekarok hangzásvilágának megfelelően írta át. A zenét a Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének kizsenekara szólaltatta meg, a színi-növendékeket pedig az együttes táncosai segítették a megfelelő ének-és táncstílus elsajátításában. A táncokat és játékokat Novák Ferenc tervezte: a hallgatók táncképességéhez alkalmazkodva a legegyszerűbb motívumokkal is kellő stílust, atmoszférateremtő látványt alakított ki. — A főiskolások bemutatóját, félévi „stílusgyakorlatát” kedvező jelnek tekinthetjük: a jövőben a végzős növendékek remélhetőleg elmélyültebben, hitelesebben tolmácsolhatják a történelmi vagy folklórbeli hűséget igénylő feladataikat. — Kőgő —

A modern táncvilág garabonciása, a *Pi-lobolus Táncszínház* fennállásának tizenhatodik születésnapját ünnepelte a New York-i Yoyce Theatreben tartott januári egyhónapos előadássorozatával.

60 éves a Dancemagazine! Az ismert amerikai táncszaklap elődje American Dancer címmel 1927 júniusában látott napvilágot. Az ünnepi megemlékezések egyik momentumra lesz egy gazdagon illusztrált, sztárokat felvonultató különszám kiadása a jubileum hónapjában.

Újabb nemzetközi produkció. Olvasóinkat már korábban tájékoztattuk, hogy a Marseille-ben működő Roland *Petit* mintegy két éve vendégként betanította Nyugat-Berlinben *A két angyal* c. közfigyelmet keltő újdonságát. Most értesültünk, hogy *Petit* saját társulatánál is betanította a művet, s januárban bemutatta a párizsi Sportpalotában, de úgy, hogy a két főszerepet Jekatyerina *Makszimova* és *Vladimir Vasziljev* táncolta! A párizsi előadássorozatot másik darabja, *Az én Pavlovám* című szerepét *Petit* viszont saját sztár-balerinájára bízta, arra a Dominique *Khalfounira*, akit a francia Kulturális Minisztérium nemrég tüntetett ki a Tánc Nemzeti Nagydíjával.

A Budapesti Tavasz Fesztivál keretében március végén a fővárosban vendégszerepelt a *Moszkvai Zsidó Zenés Kamaraszínház* társulata. A vendégjátékból, melyet siralmas információhiány „harangozott be”, az együttes második programja, a *Gyerünk, csináljuk együtt!* c. műsor tartalmazott számot a táncos beállítottságú publikum érdeklődésére. Összbenyomásként legalább annyit áruljunk el, hogy az alig harminc fős társulat egyszerre kíván hagyományos lenni, idézve a héber és még inkább a jiddis kultúrtörténet emlékeit, az utóbbinak természetesen az orosz vagy ukrán színezetét is, s ugyanakkor a XX. századi, lassan internacionális műfajnak mondható musicalban is bizonyítani kíván. A nem éppen minimalista programhoz a társulat néhány kiváló énekes-szólístával rendelkezik, sőt olyan táncos szólístapárral, amely bátran szerepelhetne tisztán balletegyütteses programban is. A lényeg mégis az egybefolyó és egymást kiegészítő *összmunka*, amely énekben, táncban, játékban egyformán jelentkezik. Az említett programnak főleg az első, héber – jiddis körben fogant műsorharmada ragadta meg a nézőt kollektív táncosságával. Nagyon egyszerű, s mégis megragadó táncformákat láthattunk, mondhatni a rituális és enyhén játékos társastánc rangján: lepleket libegtető vonulásokat, játszódó kézfogások sorozatát, s olykor a szorosan egymáshoz zárkózó testek körtáncát, amely egyformán emlékeztet ótestamentumi híradásokra és a jelenkori arab táncművész világra is. Az ünnepélyességnek és a családivas játszódásnak ez a villódzása meghitt, sőt felemelő légkört teremtett. A műsor egésze különben elviselt volna némi tömörítést és szigorúbb stilisztikai szelekciót, de a vendégjáték élményeit így is örömmel raktározzuk el emlékeink közé.

– M. L.

Meghalt Bagnolet? Még mielőtt bárki is gyásztávirotozna, sietve közöljük: a jelek szerint ideiglenesen fölfüggesztették a francia kortársi tánc egyik legrangosabb tavaszi seregszemléjét, a Bagnolet-i Koreográfiai Versenyt. A Párizs külvárosában évenként megrendezett szemle díjazottjait mindig nagy elismeréssel fogadták; így az évek során Bagnolet versenye a fiatal koreográfustehetségek bemutatkozó fóruma lett. Idén bombaként robbant a hír, hogy a március 5–8. között esedékes versenyt nem tartják meg, mégpedig – *politikai okokból!* A háttérben a baloldali Mitterand-irányzat gyengülése áll Jacques Chirac konzervatív kormányzatával szemben. Mint ismeretes, a tavalyi őszi megsemmisítő terrorcselekmények Párizsban, és ez a jobboldal előretörését eredményezte, amely bizony a művészeti életben is érezteti hatását. „Elég a kísérletekből, vissza a klasszikához!” – most e jelszó lengedez a párizsi táncélet újabb tendenciáinak zászlaján. A politika és a táncművészet ilyen összefüggéseiben kételkedőknek még azt is elmondjuk: a bagnolet-i verseny szervező igazgatóját, Bernadette Bonis-t leváltották, s bizony kétséges, hogy jövőre megrendezik-e a versenyt.

Sajtótájékoztatóra invitált április 23-án a Nemzetközi Koncertigazgatóság. Az Állami Népi Együttes háromhónapos észak-amerikai turnéjáról *Serfőző Sándor*, a társulat igazgatója és *Pentz Zsolt*, az Interkoncert osztályvezetője számolt be. Mint elmondták, a 98-as utazókeretben 38 táncos, 29 énekes, valamint a 18 fős nagyzenekar és az 5 fős kizsenekar kapott helyet. A tájékoztató résztvevői egyébként azonnal olvashatták is a kritikák fordításait: nagy elismeréssel írnak a zenekar virtuóz játékáról, s különösen Liszt II. Magyar Rapszódiajának előadásmódját dicsérik. A kórus teljesítményéről ugyancsak felsőfokban írnak. Nem meglepő az sem, hogy a táncok közül a lányok üvegeése keltette a legnagyobb fölötűnést. A méltatásból különben a jelmezek, az együttes egészének reprezentatív megjelenése sem maradt ki. A Sacramento Bee cikkéből viszont arról értesültünk, hogy az egyik iroda 30 dollárért árulta azt a hat előadásra szóló bérletet, amely az ANE műsorára is belépőül szolgált. Ha meggondoljuk, ez nem is olyan veszélyes sok. – A tájékoztatón elhangzott az is, hogy az ANE ezúttal az állami kassza megterhelése nélkül, sőt nyereséggel zárta hosszú turnéját. Az együttest 1989-ben ismét várja Amerika!

– péter –

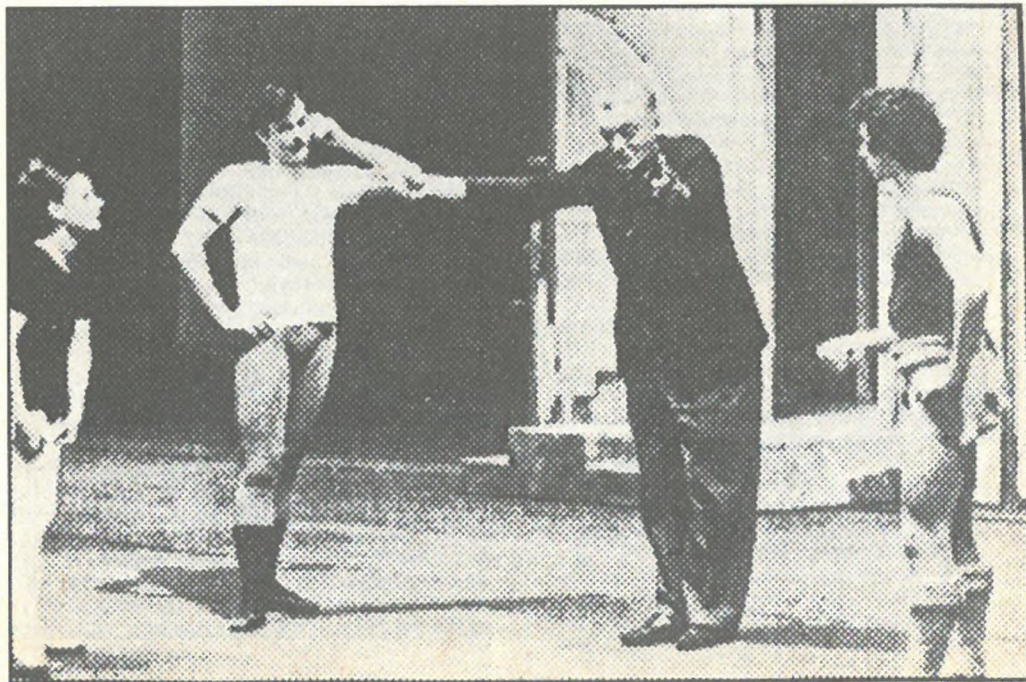
Milloss-évad Itáliában

Nem csak mi emlékeztünk meg Magyarországon a múlt évben a nyolcvan éves Milloss Aurélról. Második hazájában, Olaszországban a különböző városok mondhatni egy egész szezont szántak a születésnap méltó megünneplésére. Nem csoda: az ozorai származású táncos, balettmester, koreográfus, rendező és balettigazgató hosszabb-rövidebb megszakításokkal 1939 óta él felváltva Nápolyban, Rómában, Firenzében, Milánóban, s az utóbbi években ismét Rómában. Valójában azóta, mióta Budapesten – a magyar Balettlexikon szövege szerint – „igazgatóváltás és különböző személyi harcok miatt az Operaház nem tartott igényt további munkásságára”. Így lett Milloss Aurél kénytelen-kelletlen „külföldre szakadt hazánkfia”, akinek kiküzdött világhírét utólag csodálhattuk, s akinek

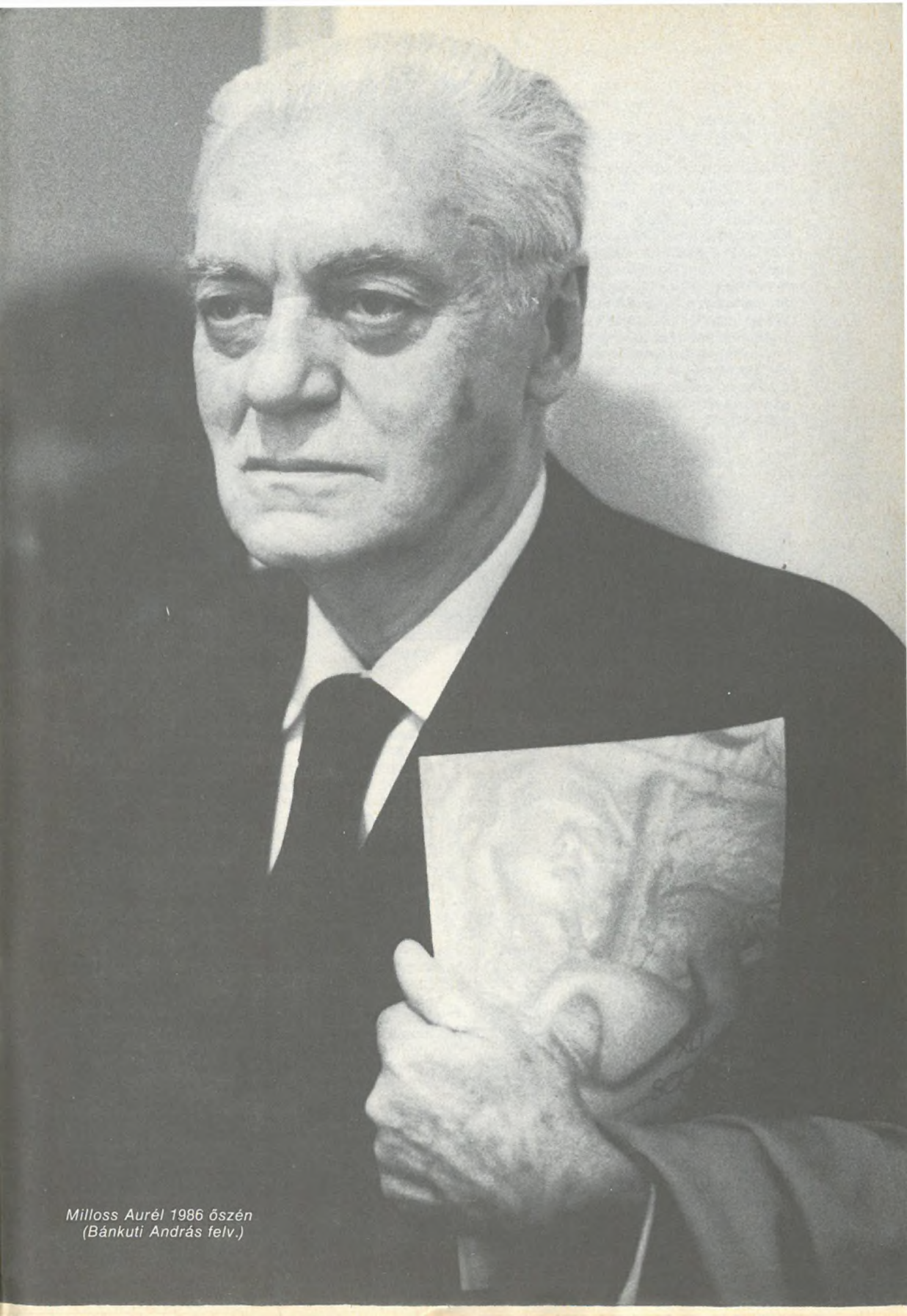

Mauro Bigonzetti az Estri balettben

Milloss Aurél instrukciót ad balettjének felújításához

*Milloss Aurél 1986 őszén
(Bánkuti András felv.)*

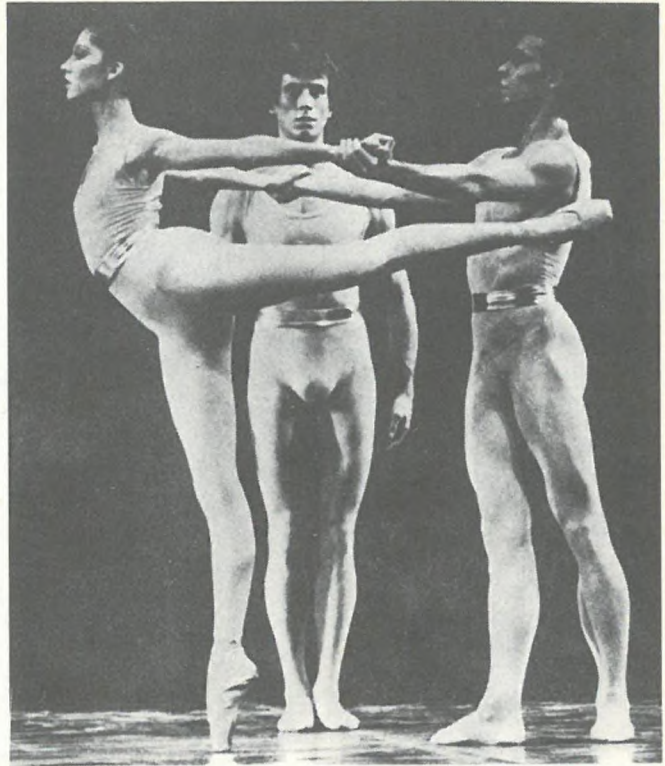

munkásságát Olaszország – úgy látszik – nálunk jobban megbecsülte.

A rendezvények sorozata a milánói Scalában kezdődött, ahol a múlt év szeptemberében nagyszabású *fotoművészeti kiállítás* nyílt mintegy százhusz fényképpel, illetve különböző eredeti dokumentumok kópiájával. A Milloss-életműre emlékezve óriás poszterekre külön kinagyították személyes repertoárjának néhány fontos darabját, így például a *Petruska*, a *Coppélia* és az *Ungheria romantica* képeit, és természetesen a *Csodálatos mandarin* dokumentumát. A vándor-tárlat aztán Rómába költözött át.

Az olasz főváros ünnepi hangversennyel tisztelgett a Mesternek: a római Operában rendezett koncerten Pierluigi Urlini vezényelte olasz szerzők muzsikáit, melyekhez korábban kiemelkedő jelentőségű Milloss-művek kapcsolódtak. Így az olasz szellemi élet kiválóságainak jelenlétében megszólalt a *La rosa del sogno* (Casella) és a *Don Quijote portréja* (Petrassi) partitúrája, valamint a *Marsyas* (Dallapiccola) és a *Dajdalosz* (G. Turchi) muzsikája. Az esten Milloss Aurél tiszteletű és küzdőtársai közül többen is beszédet mondtak – így például Alberti Antignani, Fedele d'Amice és Alberto Testa –, s méltatták a Mester odaadását, amellyel élete és alkotóereje nagy részét az olasz kultúra fejlesztésének szentelte.

A koreográfiai életmű szempontjából a megemlékezések fénypontját minden bizonnyal Milloss Aurél egyik kiemelkedő művének felújítása szolgáltatta. Az *Estri* (Petrassi) felújítására az Interbaletten nálunk is megismert *Aterballetto* társulat vállalkozott, talán nem is véletlenül. A társulatvezető Amadeo Amodio egy időben ugyanúgy Milloss Aurél táncos tanítványaként dolgozott, akár a római származású Mauro Bigonzetti is, aki a felújításon Marie Helene Cosentine és Marc Renouard mellett az egyik főszerepet táncolta. Voltak tehát a felújításhoz a társulatnál a koreográfus eszmevilágának és mozdulati stílusának közvetlen letéteményesei,

Estri: Marie Hélene Cosentino, Mauro Bigonzetti és Marc Renouard

bár a felkészítésben a Mester személyesen is közreműködött. – Úgy hírlik egyébként, hogy a balett múlt évi bemutatója után, melyet a római *Teatro Olimpico* színpadán rendeztek meg, az *Aterballetto* továbbra is műsorán kívánja tartani a művet. És mivel szó esett már egyszer-kétszer a társulat újabb magyarországi vendégjátékáról, talán remélhetjük, hogy egyszer megismerjük a balettet. Annál is fontosabb volna ez, mert az 1968-as spoletoi ősbemutató után nem egyedül a zeneszerző nyilatkozott a táncról rendkívül elismerően. A balettkritikusok szerint az *Estri* máig példamutató mű, amely „megteremtette a szív és az ész egyensúlyát a táncban”.

A megemlékezések sora ezzel még nem is zárult le Olaszországban, mert az idén féléves esztendő és nagyhírű firenzei zenei fesztivál, a *Maggio Musicale* ugyancsak meg kíván emlékezni a Mesterről,

megint nem véletlenül, hiszen Milloss Aurél sokszor hozzájárult a fesztivál programjának gazdagításához, rangjának emeléséhez.

...Az évfordulás tisztelgésben – sajnos – Budapest rosszul vizsgázott. A magyar állam ugyan rendkívül magas kitüntetésben részesítette a Mestert – olaszországi nagykövetünk adta át a római Operában rendezett ünnepségen –, de a legfontosabb nem adatott meg, az, hogy *Milloss Aurél a műveivel is hazatérjen Magyarországra!* Az operaházi Milloss-esttel kapcsolatban másfél év óta csak huzavonákról lehet értesülni. Pedig a Mester készült. És az idő sürget. Ezt ismerte fel az újonnan alakult szegedi balett, amikor bemutatkozó balettstje egyik pilléréül a *Csodálatos mandarin* választotta Milloss Aurél felfogásában és betanításával. Kívánjuk, hogy sikerüljön az őszre tervezett bemutató!

Wagner István

BALASSI-NAPOK PÁRKÁNYBAN

A szlovákiai magyarság kulturális életének megélénkülését az utóbbi években örömmel tapasztalhatják mindazok, akik gyakorta vendégeskednek rendezvényeiken. A táncház, és a népdaltanulás szinte állandó programmá vált az évente megrendezett művelődési táborokban (Órsújfalu, Ghimes), honismereti kerékpártúrákon, valamint a gombaszögi és zselizi népművészeti fesztiválokon.

Párkány sokáig nem jeleskedett az ilyen jellegű fesztiválok, műsorok rendezésében. A Dunaparti kisvárosban 1982-ben alakult meg a CSE-MADOK „Balassi Bálint” közművelődési klubja. Azóta Párkány (szlovákul Sturovo) Komáromon kívül egyik leggyakoribb színhelye, egyben vendéglátója a különböző irodalmi, népművészeti rendezvényeknek. Két évvel ezelőtt pl. itt rendezték meg a szlovákiai magyar táncház-találkozót. A város gyermektáncsoportja pedig, a „Kisbojtár” a zselizi Országos Népművészeti Fesztiválon a közelmúltban nyerte el a fődíjat. Idén lehetőség kínálkozik számukra, hogy megvédjék a Szlovákia legjobb magyar gyermek-tánc-együttesének járó kitüntető címet.

A Balassi Bálint Közművelődési Klub az idén márciusban második alkalommal rendezte meg „Balassi-napok” című, kulturális és népművészeti rendezvénysorozatát. A tavalyi, első alkalomhoz képest alaposan kibővült a találkozó profiája. Helyi, azaz szlovákiai magyar művészeket kívül magyarországi előadók is szerepeltek a programban.

Most elsősorban a rendezvénysorozat népművészeti, illetőleg néptánc-eseményeiről számolunk be.

Március 21-én, a tavasz első napján tartották a Balassi-napok gáláját, a népművészet estjét. A ragyogóan szép időjárás is segítette, hogy ne csupán Szlovákia különböző részeiről érkezettek érdeklődtek. Magyarországról, főleg a Párkánnyal szemközti Esztergomból is sokan „át-kompoltak” a városba.

Elsőként a közismert *Kalamajka* táncmuzsika zenekar mutatkozott be, főleg székelyföldi, mezőségi és Küküllő-menti népdalokkal. Rutinosan, „profi-módon” adták elő sikerszámaikat. Régebbi ismerőik bizony elvárhatták volna tőlük, hogy valamilyen újabb összeállítással is jelentkezzenek. Némileg elgondolkoztatott az is, hogy a már általános iskolás énektankönyvből közismert „A malomnak nincsen köve...” kezdetű székely népdalt az együttes szóvivője úgy konferálta be, mint a kalamajkéak „saját gyűjtését”. Bizony, Kodály Zoltán ezen az estén is froghatott a sírjában.

Ezt követően az *esztergomi ÁFÉSZ* néptánc-együttes következett. A fellépés híven tükrözte a táncsoport jelenlegi válságos állapotát. Mert

Esztergomban valaha – az 50-es években, de még a 60-as évek második felében is – kiváló néptáncsoportok működtek, az országos fesztiválokról is általában jelentős díjakkal tértek haza. Jelenleg pedig összesen három(!) pár alkotja az „együttest”, s nincs állandó zenekaruk. Általában tangóharmonika-kísérettel adják elő műsorszámait, melyeknek koreográfusa a Bartók együttes egykori kiváló tancosa, az „áfé-szesek” jelenlegi vezetője, Szénássy Attila. Párkányi bemutatójukat széki, szatmári, kalotaszegi, dunántúli és mezőségi táncokból állították össze. Meghívott vendég-zenekarként a budapesti Villő együttes kísérte számaikat, egyetlen kivétellel. A tangóharmonikára „hangszerelt” kalotaszegi összeállítás sajnos már inkább valami folk-burleszk képet nyújtott, mintsem a magyar néptánc jó értelemben vett hírvérsését.

Bár az esztergomiak vastapsot kaptak a rendkívül udvarias és lelkes közönségtől, nem biztos, hogy elégedetten térhettek öltözőjükbé. Hosszú évek után ez volt az első „külföldi” útjuk, de műsoruk alapján úgy tűnik, nagyon sokat kéne még fejlődniük ahhoz, hogy határainkon kívül méltón képviseljék nemzeti színeinket.

Kellemes meglepetést jelentett viszont a helyi, azaz párkányi *Vasvirág* együttes lendületes, dinamikus bemutatója. Programját főleg csallóközi, dunántúli és szatmári táncok alkották. A táncsoport fiatal zenekara pedig alig néhány hónappal ezelőtt alakult, de máris ígéretesen muzsikál.

Bige József népi hangszerbemutatója is joggal aratott sikert, csakúgy, mint *Budai* Ilona népdalénekes összeállítása, mely mintegy áttekin-tést adott a Kárpát-medence magyar tájegységeinek legszebb kincseiből.

Kevésbé tetszett, hogy ezután legalább egy óráig szünet következett, mivel a lelkes párkányi vendéglátók a szereplők számára egy külön teremben „mini-gulyás-partyt” rendeztek. A roppant kitartó közönség ezt is elviselte, anélkül, hogy szétszéledt volna. Tulajdonképpen megérte a türelem, ugyanis az est záróprogramjaként a közreműködők egy Magyarországon is ritkán tapasztalható, jó hangulatú *táncházat* rendeztek. Örömmel nézni a sok kipirult arcú résztvevőt, szereplőket és nézőket, amint önfeláldozóan éneklnek a legszebb magyar népdalokat. És öröm volt beállni a táncosok közé egy jó kis „sűrű tempóra”.

– Ezen az estén a táncház ismét győzött! – mondta összegzésül egyik felvidéki ismerősöm.

Csak sajnálni tudom, hogy a Magyar Televízió, illetőleg Rádió ismét megfeledkezett a szlovákiai magyarság jelentős kulturális eseményének közvetítéséről.

Dezső László

Táncmozaik Nyugat-Berlinből

A nyugatnémet ARD televíziós társaság egyik legnépszerűbb kulturális magazinja a kéthetenként éjjel 11 órakor sugárzott Kulturwelt, azaz A kultúra világa. Világhírű művészek, színházak bemutatása mellett a szerkesztőség fő alapelve, hogy a lehető leggyorsabban vigye képernyőre a legaktuálisabb eseményeket, a legfrissebb művészeti törekvéseket.

Márciusban 45 perces riport-dokumentumfilmet mutattak be a moszkvai Nagyszínház világszerte ismert prima-balerinájáról, Maja Pliszeckajáról, A HALHATATLAN HATYTYÚ címmel. A 61 éves táncosnő, aki a legújabb híradások szerint a Spanyol Nemzeti Balett igazgatói székének várományosa, a filmben életéről, gazdag pályafutásáról, régi és újabb koreográfiáiról, valamint terveiről vallott.

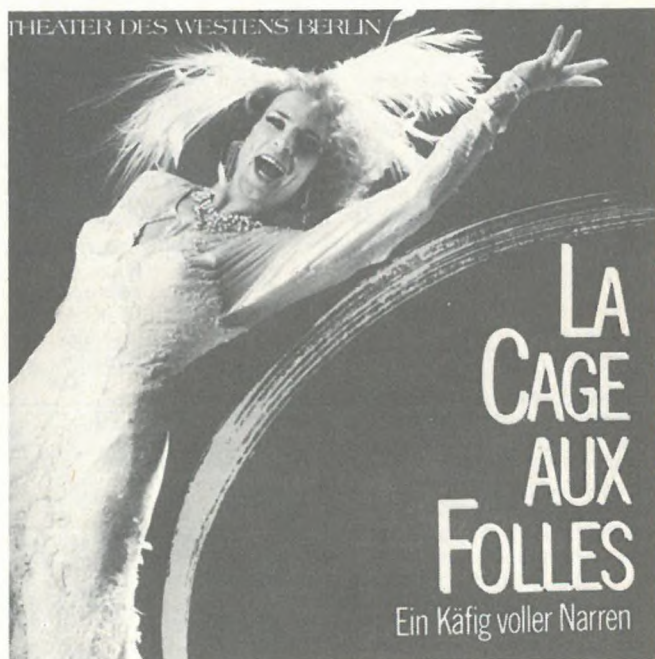
Elképesztően érdekes és megható pillanatképeket látunk a Bolsoj balett-termében ma is gyakorló balerináról. Ki merne gondolni éveinek számára a látottak alapján, ki merné feltételezni, hogy ne legyenek továbbra is szerepálmái, koreográfiai elképzelései?!... Pliszeckaja a televízió képernyőjén is pontosan olyan izgalmas, felkavaró személyiség, lebilincselő riportalany, s nagy művész, mint a színpadon. Megszólalnak a pályatársak, a szovjet művészeti élet olyan kiválóságai, mint Ahmadelina, Szmoktunovszkij, Bondarcsuk és mások, de a balettintézeti növendékek, nézők, rajongók is, akik egy-egy mondatban mondják el, miképpen hatott és hat rájuk ma is Pliszeckaja táncművészete. És felejthetetlen felvételek: a Nagyszínház színpadán zajló születésnap köszöntő képei, az ováció, a virágosó és a csokorköltemények között megrendülten álló primabalerina arculata.

Stílusosan, ötletes rende-

zéssel úsztatták be fekete-fehérben a korabeli fényképeket, dokumentumokat, s az egykori, híres nagy szerepek filmfelvételeit. Mai szemmel nézve ezeket az archív remekket – a technicizmus, a sorozatgyártás világában – elkápráztatott Pliszeckaja bravúros táncstudása, össze nem

Az éjszakába nyúló adás nézői az immár halhatatlan „Hal-dokló hattyú” filmkockáival, szomorúan rebbenő képeivel búcsúztak el Maja Pliszeckajától.

A nyugat-berlini lapok kiemelt helyen közölték, hogy a

Plakát: Az örült nők ketrece

téveszthető egyénisége, s páratlan intelligenciájú, sokoldalú szerepformálási készsége. „Felléptem a világ minden jelentős színpadán. Kedvenc városom Párizs és Moszkva, ahol nemcsak otthon érzem magam, de a közönség hozzáértése, tánckulturája, elsőprőlkesedése mindig a szívem mélyéig felkavar” – mondta befejezésül.

város kulturális szenátorától Gert Reinholm balettigazgató márciusban vette át a Bundesverdienstkreuz elnevezésű kitüntetést, vagyis a szövetségi szolgálati érdemkeresztet, a Deutsche Oper Berlin balettjének élén betöltött 25 éves munkásságáért. – Az érdemrend értékeléséhez érdemes tudni, hogy a városban a táncművészet és általában a kulturális

eredmények honorálására a díjakat sokkal szűkmarkúbban mérik, mint akár Magyarországon is.

Március végén közel 300 előadás után vették le – egyelőre – *Az őrült nők ketrece* c. világsikerű amerikai musicalt a Theater des Westens programjáról. Hónapokig, illetve az utolsó előadásig is boldogan fityegett az „ausverkauft” tábla a színház pénztáránál, azaz: minden jegy elkelt. A sorozat végén is csak kisebb közelharc árán sikerült belépőt szerezni.

Helmut Baumann

A Deutsche Oper után a *Theater des Westens* Berlin második legnagyobb zenés színháza. Állandó társulat nélkül működik, minden új produkcióra vendégeket hívnak, szerződhetnek. A táncosok is elsősorban az állás nélküli angol-amerikai „kiszorított vénék” színházi világából verbuválódnak össze. A színház művészeti igazgatója két év óta az a Helmut Baumann, akinek a neve ismerősen csenghet mindazok előtt, akik a Kölni Táncforum körül bábáskodtak a kezdeti időkben, elvégre Baumann is ott szorgoskodott mint fiatal, tehetséges koreográfusjelölt.

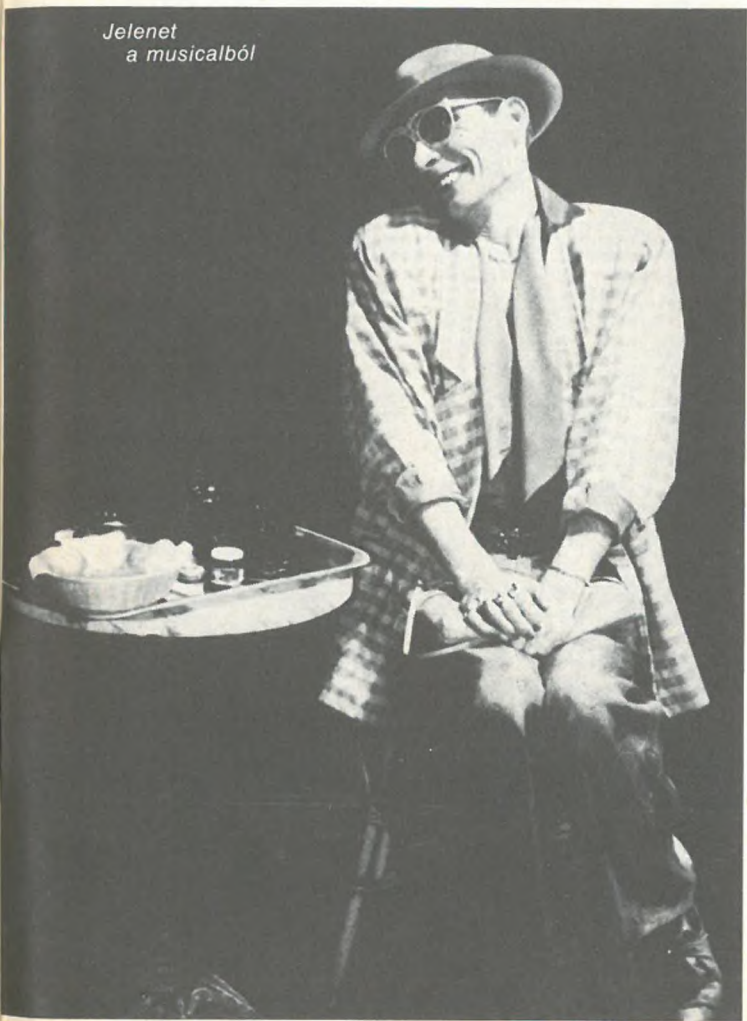
Azt hiszem, Baumann népszerűsége ma Berlinben egyedülálló. Ezt pedig annak köszönheti, hogy az 1985 októberében bemutatott *La cage aux folles* c. musical igazán nem mindennapi előzmények után került színre. A nagy érdeklődéssel várt bemutató előtt, a hónapokig tartó próbák utolsó fázisában a főszereplő színész, Albin-zaza alakítója hirtelen megbetegedett. A premiert elhalasztották és gyorsan helyettesít kellett találni, aki átveszi és tovább próbálja a ketős életű traveszta-sztár szerepét. A kitűzött új bemutató előtt viszont az újonnan beálló színész egy rosszul sikerült mozdulattal eltörte a lábát tánc közben... A több millió márkába kerülő Broadway-verziót így súlyos veszély fenyegette, és szó sem lehetett újabb halasztásról – amikor a sakk-matt helyzetben a rendező-koreográfus magára öltötte a főszereplő jelmezeit. Más lehetőség nem lévén: a rendezői pult után a színpadon is átvette az irányítást.

A premier sikere minden elképzelést fölülmúlt. A berlini sajtó az egekig magasztalta az előadást, a főszereplő bravúros alakítását, a szellemes és nagyvonalú rendezést, valamint a koreográfia boszorkányosan attraktív, pezsgő táncosságát, New-York-i stílusát.

A jó öreg színházi babona szerint egy pech-sorozat csak is sikert hozhat. A babona bevált. A premiertől fogva a berlini publikum széles körben színesként ismer egy koreográfust.

Königer Miklós

Jelenet
a musicalből

AZ ARTAMA 3.

nemzetközi konferenciája

Az ARTAMA szóképzés az „art”, azaz művészet és az „ama”, azaz az amatőr rövidített változatának összevonásából képződött. Az e néven 1980. óta háromévenként megrendezett egyhetes találkozó az NDK-ban kizárólag a szocialista országok amatőr kamaratánc-együttesének, illetve amatőr együttesek kamaratáncainak bemutatkozását szolgálja. Az együttesek és elméleti szakemberek találkozója azzal a céllal született, hogy: 1. meghatározza és körvonalazza a táncműfajt; 2. kijelölje szerepét „a” táncművészetben; 3. megkísérelje feldehárítani e műfaj személyiségfejlesztő hatását a szó legtágabb értelmében (az előadók személyiségfejlesztése, a tánc csoportvezető, illetve koreográfus személyiségfejlesztő tevékenysége, a közönség személyiségfejlesztése stb.).

Mielőtt rátérnék a rendezvény vázlatos és kissé rapszodikus ismertetésére, előljáróba kíváncsok annak leszögezése, hogy a jelen levő együttesek vagy nem voltak kamaratánc-együttesek (pl. Szovjetunió), vagy nagy központi együttesek kiválasztott táncosaiból álltak. Így nem kamaratánc együttesekről volt tehát szó, hanem a kamaratánc műfajról, amely azonban az előző konferenciákon leszögezett feltételek alapján nem lehetett klasszikus balett vagy bemutató jellegű néptánc (show-tánc). Továbbá, hogy

annak definíciója: mit értünk vagy értsünk kamaratánc, sok szempontból változatlanul nyitott és vitatott kérdés maradt.

Az 1987-es ARTAMA-ra febr. 15–23. között hat szocialista országból jöttek kamaratáncot bemutató csoportok. Alfabetikus sorrendben: Bulgáriából a Várnai Opera hat táncosa, koreográfus: M. Arnaudova; Csehszlovákiából két csoport, egy cseh, a prágai Károly egyetem tánc csoportja, koreográfus: Jan Hartmann; Szlovákiából a Tremolo nevű csoport, koreográfus: M. Todova; Kubából a Manayabo együttes, vezető koreográfus: Irma Cassola; Lengyelországból a Wittold Jurevic együttes, koreográfus: W. Jurevic; hazánkban a Népszínház tánc együttese, koreográfus: Györgyfalvy Katalin; az NDK-ból a Német Posta Tánc együttes, koreográfus: Eva Brehme és Jürgen Goewe; a drezdai TU Tánc együttes, koreográfus: Thea Maass; a Palucca iskola növendékeiből alakított alkalmi csoport, koreográfus: Susanne Borchers; a Szovjetunióból különböző együttesek szólistái, koreográfusok: Tatjana Usztyinova és Sauri Asatjani.

Néhány csoportnál a művészeti vezetőknél és koreográfusoknál kívül elméleti szakemberek is tagjai voltak országuk delegációjának, így e sorok írója is ebben a minőségben vett részt a rendezvényen. A felsoroláshoz hozzá kell még fűzni, hogy a részt vevő csoportokat országuk delegálta.

A fentebb felsorolt „kikötések”-et illetően néhány ország nem zavartatta magát abban, hogy az egyiket vagy másikat ne szegje meg. Mint azonban az a záró ülésen kiderült, ezek a megszegések inkább hasznára, semmint kárára váltak a

találkozóknak. Így pl. – mint ez a fentebb felsorolásból részben már kitűnhetett – Bulgáriából és Magyarországról hivatalos táncosok jöttek, a Szovjetunióból pedig többségük 3. és 4. éves művészképzés volt, tehát szintén profi. Az utóbbiak pl. színpadra alkalmazott eredeti néptáncokat mutattak be, de ilyet mutatott be az NDK egyik csoportja is, úgyszintén a Népszínház tánc együttese.

A néptánc jelenléte a kamaratáncban azonban nagyon is helyén volt, némelyik tematikája révén (NDK, Magyaró.), némelyik pedig olyan egyedülálló művészi élményt tolmácsolva, mint pl. a Szovjetunióból érkezett grúz páros csodálatos stílusban előadott udvarló tánc, valamint egy női szóló (koreográfusát nem nevezték meg), amelyről külön kell szólni. A tánc címe: *Északi fény*. Tartalma a tavasz ébredése. Ezt az Északkelet-Szibériából származó táncot a művésznő nemcsak különleges és igen kulturált, széles skálájú mozdulatnyelve tette emlékezetessé, amellyel a tavasz ébredését, növények, madarak és végül az ember új életre keltését jelenítette meg, hanem azok a különleges, szavakkal körül nem írható apró sikolyok, nagylélegzetű sivitások, halk dúdolások, majd harsány éneklések is, amelyek az előadóművész torkából szinte észrevétlenül buggyantak ki. A hang és a mozgás technikai tökélye és egyszerűsége, de

egyben soha nem látott egyedisége lélegzetvisszafojtott áhítatot ébresztett e sorok írójában. Egy szál táncosnő maga volt a mindenség és az egyén, a világ és én.

De ugyanilyen felejthetetlen élmény volt számomra, hogy találkoztam a ma 76 éves T. *Usztyinovával*, a Pjatnyickij együttes vezető koreográfusával, aki az egyik fiatal pár számára egy virtuóz kopogós táncot varázsolt a színpadra, semmit sem veszítve alkotói egyéniségének régi bájból, természetességéből és kiváló színpadi érzékéből. Mint magánember maga volt a szerény, jókedvű, örökifjú közvetlenség. Erre az útra növedésem és barátom, Valerija *Uralszkaja* kísérte el, aki egyben a szovjet küldöttség elméleti szakembereként vett részt.

Kevésbé vált előnyére az ARTAMA-nak a bolgárok két műve, az „Aranjuez” (de a zenét legalább élveztem!) és a X., befejezetlen *Mahler* szimfóniára alkotott végeláthatatlan, kamaratáncnak alig nevezhető, balett+vonaglás-egyvelegből gyúrt mozdulatnyelvű valami. Az utóbbiban egy fekete köpenyt maga után hurcoló férfinak felváltva három nőt „prezentált” egy cilindres, fekete trikós személy, aki hol behozta, hol kivitte az egyik vagy másik nőt (hogy miért, ki tudja?), majd a végén végre a férfit köpenyesül magával vitte. (Elnézést e nem hízelgő ismertetésért, de véleményemmel közel sem álltam egyedül.)

Bár a végén illene szólni hazánk szerepléséről, ide kívánczik a Népszínház Táncegyüttesének a bemutatkozása, hiszen ők is profik, és művészetük alapja a magyar néptánc (két „megszegés”). Műsorukon a Rondó három leányra, a Bújóciska szóló-változata, az Ostinato és a Das wohltemperierte Komputer állt. A jelen

levő szakemberek és táncosok részéről is vitathatatlanul és osztatlanul a legnagyobb sikert aratták. Az utolsó napon fülembe jutott, hogy az NDK-házigazdák mindezt így fogalmazták meg: nem tudjuk, mi lett volna a mostani ARTAMA-ból, ha nem jönnek el Györgyfalvayék.

A prágai Károly egyetem tánc csoportja az amatőr és profi mezsgyéjén állt, hasonlóan nem egy magyarországi központi néptáncegyütteshez. Mind a cseh, mind a szlovák és a lengyel, valamint a legtöbb NDK kompozíció nyelve az ún. „modern dance” valamelyik, részben túlhaladott, részben meg nem értett, részben eklektikusan elegyített mozdulatnyelvével használta, a csehek kiváló, a többiek a középszintet meghaladó technikával, illetve technikai igyekezettel. Az e stílusban előadott táncokra a stíluszagyaságon kívül jellemző volt a *mezítláb táncolás*, olyankor is, amikor azt a téma és a kosztüm – pl. tetőtől talpig frakkban – semmiképpen sem indokolta. E jelenség előtt értetlenül álltam; igaz lenne az, hogy ha a táncnyelv „modern”, akkor az csak mezítláb lehet?! Ezt a szemléletet az európai modern tánc (nálunk mozgásművészet) nem egy kiváló együttese a két világháború között túlhaladott külsőséges szempontnak tartotta. S íme, az újra felfedezett, modern táncnak nevezett táncnyelvben ismét a mezítlábaság lett a domináló elvek egyike, ott is, ahol semmi funkciója sincs? Az utóbbi elmélkedés e sorok írójának töprengése; e téma megtárgyalására nem került sor, mint ahogy a különböző táncstílusok elemzésére sem. Barátnőm, Valerija – aki egyébként meg szeretné hívni a Népszínház táncegyüttesét szovjet vendégszereplésre – mindezt egyik beszélgetésünk alkalmával így fogalmazta meg: dilettantizmus. (Bölcs asszony.)

Egyes koreográfiai hibák, következetlenségek ellenére is kellemes, néha élvezetes benyomást keltettek az NDK Posta-együttes számai, amelyek címükkel nem sejtettek „mély” tartalmakat, de becsülettel készültek, a táncosok pedig igaz átéléssel és tiszta elő-

adásban tolmácsoltak. Úgy tesszük, hogy a kamaratánc népszerű műfaj az NDK központi táncegyütteseinél.

Végül szólni kell a kubai együttesről is, amelynek rendkívül szerény és igen fiatal művészeti vezetője úgy vélte, hogy a látottak alapján ők még csak a nullán állnak (véleményét nem osztom). Három párra készült részben folklór, részben modern dzsesszjellegű, különösebb tematikával nem rendelkező táncgyűteményük alapján felettebb lelkes és odaadó, fiatal amatőrökből álló együttest ismerhetünk meg. De ez nem volt minden, mert magukkal hoztak egy hórihorgas, szikár termetű férfi koreográfus-szolistát, aki tiszta modern stílusban és technikával adta elő *A szobor* című művét. Mind a mű, mind előadómódja a legmagasabb elismerést érdemelte meg.

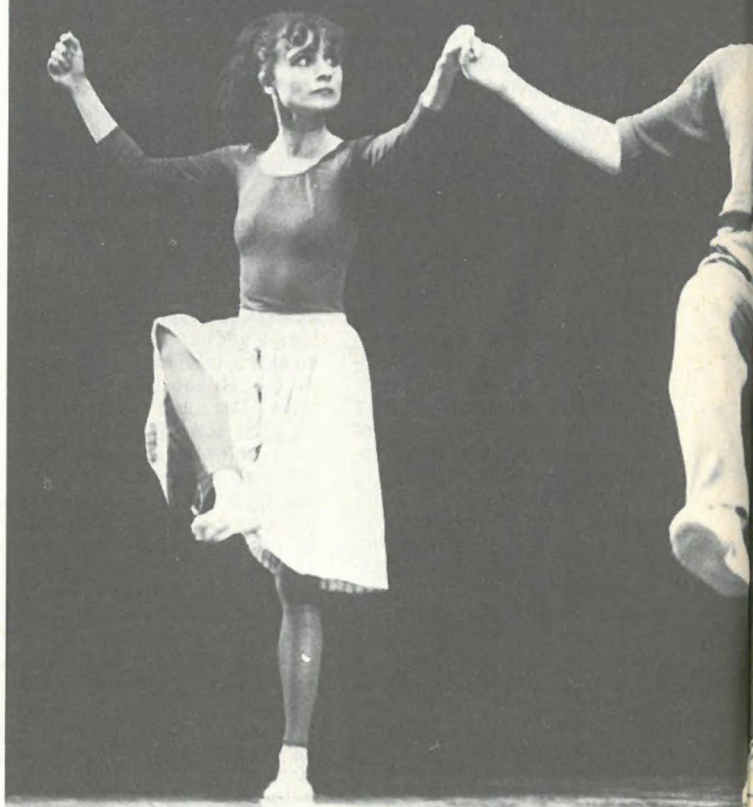
A találkozó nyolc napja pedig így zajlott le. Reggelente Susanne *Borchers*, egy különlegesen fantáziadús, remek technikájú pedagógus-koreográfus másfél óras modern tánctréninget tanított a jelen levő csoportok táncosainak. Tréningjét csak részleteiben láttam (egyéni időszámitásom szerint túl korán kezdett), de szerencsémre az első napok egyikén két, a Palucca iskolában nála végzett növendékkel egy végzős osztály részére készített tréningorozatot, helyesebben tréningkompozíciót mutatott be, amely alapján felmérhettem, mit tud és milyen stílusötvézetet alakított ki ez a még nagyon sokra hivatott fiatal mesternő. Érdemes lenne őt egy néhány hetes magyarországi tréningtanfolyam vezetésére meghívni, nagyon sokat tanulhatna tőle a fiatal táncos nemzedék. Tréningjének alapjait egy Chiléből emigrált és három évig a Palucca iskolában tanító mestertől vette át (aki viszont a Jooss-Leeder

tréning alapján dolgozott) és fejlesztette tovább, mind plasztikában, mind ritmikában és dinamikában rendkívül széles skálájú, érzelem- és fantáziagazdag testképző művészté. (A művészet szót szándékosan használtam, mert tréningje szétfeszítette az általában e névvel illetett technikai képzést.) Borchers vonzó táncos és pedagógus egyéniség, aki emellett gondolkodó, töprengő ember is. Mindennek a mélyére kíván hatolni, és rejtelmek kibogozásán munkálkodik. Mindezt egy kora este kezdődő és hajnalba nyúló négy szemközti beszélgetés alkalmával tárta fel, és ez a látottak teljesebb megértéséhez és az impressziók bizonyossá tételéhez segített hozzá. („Bár csak nekem lenne egy ilyen tréningvezetőm”, sóhajtott a fülembe Györgyfalvai Kati az egyik tréning végén.)

Az első napon, hétfőn reggeltől késő délutánig a nyolc tánccsoport bemutatta a szakmának és egymásnak teljes műsorát egy tágas balettteremben, amelynek a padlója kissé „képlékeny” volt (ti. széles textilcsíkokból állt, amelyek összeragasztására még nem volt idő; de megnyugtatóan közlöm, hogy baleset nem történt, viszont a közönség végigizgulhatta a padló kompozíciót is). E tánckínálatból az NDK zsűri még aznap estére két másfél órás műsort állított össze, az egyiket kedden Neustrelitzben kellett bemutatni (Neustrelitz a híres Német Állami Néptáncgyűttes – koreográfus: Ehm-Schulz – székhelye), a másikat a Neubrandenburi Kultúrház színpadán szerdán, ún. gálaesten. A kiválasztott művek felsorolása helyett inkább a magyar vonatkozásokról szólnék. A mi együttesünkét mindkét műsorra legszívesebben mind a négy számot jelölték volna, ha ez nem sértette volna meg a

*Das wohltemperierte Komputer
(Ágoston felv.)*

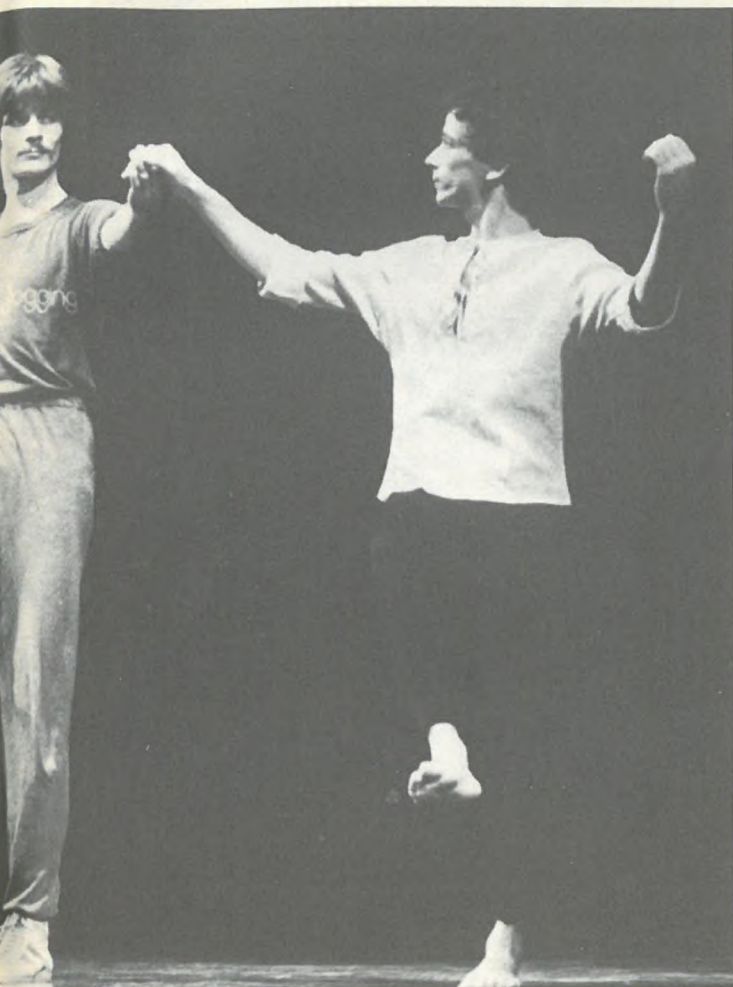

többi együttest. Így taktikusan egy-egy számot kihagytak, a keddi műsorból a Komputert, a szerdaiból a Bújócskát. És míg a szegény táncosok és koreográfusok kedden és szerdán világtáncos és színpadbejárási „gyakorlatokon” vettek részt, a többi „bölcst” nagyrészt vitára serkentő előadásokat hallgatott meg a kamaratáncról, amelyekből kiderült..., és ebben maradtunk.

Kedden délután viszont autóbusszal Neustrelitzbe vittek minket az Ehm-Schulz együtteshez, ahol tiszteletünkre színházukban (színpada, nézőtere hasonló felszereltségű, mint az ÁNE színháza) előadást tartottak. Óriási várakozással mentem, mert az 1960-

as budapesti bemutatkozásán az akkor még Dorfensemble nevű együttes táncai nagyon tetszettek. Jobb lett volna a szép emlékeket érintetlenül megőrizni. De azért volt az előadásban csodálatos is, mégpedig a kosztümök, amelyekről mind izlésben, mind színösszeállításban és formában csak szuperlatívus-

szokban lehet beszélni. Később megtudtam, hogy mind-egyiket maga a koreográfusnő tervezte, akinek többek között ez is tanult szakmája. Kár, hogy a táncokról ma már nem szólhatok lelkesedéssel, mivel mind a stílust, mind az előadásmódot illetően kimerítették a rutin-show-műsor fogalmát. A hamvaság eltűnt, he-

lyét a mesterkélttség és a protokollmosoly vette át, és nem-egyszer a giccs is. Jaj, de nagy kár!

Csütörtök, péntek és szombat az egyes együttesek szakmai napja volt; mindegyik együttes hosszú „adminisztratív” bevezetővel kápráztatta el a nagyérdeműt (csak a születési adatok maradtak ki), majd közönségsvavazat alapján – a közönséget a többi együttes és az elméleti szakemberek képezték – lehetett a „menüből” válogatni. Pl. tréningmódszer bemutatása, egyes táncok újbóli megtekintése vagy új táncok bemutatása tréningruhában, vagy egy koreográfia elemzése.

A szavazatok többsége

alapján mindegyik csoport bemutatta tréningmódszerét, amely – mint táncaik nyelvezete – a felületesen és sokfelől vett „modern dance” és részben dzsessz egyvelegéből tevődött össze. Ezekben részéről nemigen tudtam koncepciót felfedezni, egyetlen kivétellel, amelyet ismét a Népszínház táncegyüttesének tréningje nyújtott. Ez a tréning Györgyfalvy Kati szerint „manipulált elemi balett-tréning”, amelyben Kati stílusosan és szellemesen ötvözte manipulációja során a néptánc-elemeket a balettgyakorlatokkal. Mint ahogy táncstílusát, tréningjét is a polifónia jellemezte. Fel szeretném hívni (Gy. K. tudta nélkül!) a magyar néptáncegyüttesek vezetőinek figyelmét arra, hogy érdemes lenne a Népszínház együttestől egy, a tréningjük alapkoncepcióját ismertető bemutatót kérni, akár vitával, megbeszéléssel egybekötve is. (Ugy tudom, hogy néptánc csoportjaink nem bővelkednek jó tréningrendszerekben; ha tévednék, elnézést kérek.)

A tréningbemutatót követően rendszerint egy-egy tánc újbóli megtekintésére szavaztak. Ismét kivétel volt a mi együttesünk, amelytől – mivel megneszelték, hogy van a tarsolyukban még három nem látott tánc is, a Kettős, a Káin és Ábel és A falu bolondja – mindhárom tánc bemutatását kérték, veszélyeztetve ezzel ebédidejük legjavát. Kati mindegyik tánc előtt egészen röviden szólt annak tartalmi lényegéről, de a *Káin és Ábel* esetében kísérletet tett. Sem a tánc címét, sem koncepcióját nem ismertette, hanem arra kérte a közönséget, hogy találja ki, miről szól a mű. Ez a kísérlet nem sikerült olyan mértékben, mint azt vártam, mígnem „bölc asszonyom”, Uralszkaja a kezembe nem csúsztatott egy cédulát, ame-

lyen ez állt: Mozart és Salieri. (Ismét fejen találta a szöveget ez az igen jószemű és jó ízlésű tudós.)

A Népszínház együttes szakmai bemutatkozását megelőző esten „Az eredeti magyar néptánc a kamaratáncban” címmel előadást tartottam, főként azzal a céllal, hogy felvázoljam és egybevessem a közismert „csak tiszta forrásból” elvén épülő magyar kamaratánc-irányzatokat Györgyfalvy sajátos magyar néptáncnyelvezetével, és elősegítem a néptáncstílus jobb megértését. Felolvasásomat tetszéssel és elismeréssel fogadták; a kubaiak elkérték a kéziratot azzal, hogy nekik pont erre van szükségük, az NDK-ban közölni kívánják a 3. ARTAMA kiadványban, és Uralszkaja azon melegében magához ragadta az egyik másodpéldányt. Általában úgy vélték, hogy előadásom jó „előétel” volt a másnapi magyar szakmai bemutatkozáshoz. (A nem várt siker után megkérdeztem Thomas nővendékemet, aki a stílizálásban segédkezett, hogy mi volt az oka e szerintem közepes szintű előadás sikerének. Mire ő: „annak örültek, hogy végre van valaki, akinek van véleménye és azt meg is mondja.”)

A Népszínház táncegyüttes sikerét még az is jellemezte, hogy a már fentebb említett szovjetunióbeli vendégjáték tervezet mellett (amely egyelőre csak Uralszkaja elszánt kívánságában ölt testet) igen jó kapcsolat alakult ki a prágai Károly egyetem koreográfusával. A prágaiak szoros szakmai kapcsolatot kívánnak létesíteni a két együttes között, és ennek bevezetőjeként azon melegében meghívták a Népszínház együttest Prágába, az ez év április végén tartandó táncrendezvény két előadásán való részvételle. A látott számok alapján ragaszkodtak az

Bűjőcska: Hargitai Zsuzsa (Magyarossy felv.)

Ostinato-hoz, amely egyébként is a legnagyobb sikert aratta. (A prágai kirándulás e sorok megjelenésekor már lezajlott, s eredményéről remélhetőleg mihamarabb többet is megtudhatnak majd a Táncművészet olvasói.) Továbbá 1988 januárjában egyhetes koreográfiai elemzés-tanításra is meghívást kapott Györgyfalvy a lipcsei Hans Otto főiskola koreográfus szakának néptánc-tanárától, a hazánkban már többször járt Nora Jarchowtól.

Koreográfiai elemzésre is sor került az együttes szakmai bemutatásokon. A Károly egyetem táncsoportjának *Sóhajok és sikolyok* c. kompozíciójának elemzését kérték (Gy. K. felbujtására). Az elemzés engem nem győzött meg, mert a mondottakat nem tükrözte a mű, amelynek szakmai vitájába túl hosszadalmas lenne elmélyedni. Maga a koreográfus is érezte, hogy magyarázata „sántított”, és ezért kissé indulatosan azt mondta: „ha szavakkal el tudnám mondani, leírtam volna, és nem készítet-

tem volna koreográfiát.” Ezzel egyet is értettem volna, ha legalább a mű tetszetős címének köze lett volna a műhöz, amelyben nyomokban sem lehetett felfedezni sem a sóhajokat, sem a sikolyokat.

A záró értékelésen a 3. ARTAMA műhelymunkát lényegében sikeresnek és tanulságosnak ítélték a rendező lipcsei Zentralhaus für Kulturarbeit (a hajdani Népművelési Intézet megfelelője) táncszekciójának vezetői. A három évenkéntre tervezett műhelymunkát feltétlenül folytatni kívánják.

Terveikhez és a 4. ARTAMA-hoz jó munkát, sok sikert és mind több kiváló együttest kívánok.

Szentpál Mária

Budapesti Táncháztalálkozó: Karsai Zsigmond bemutatója és a résztvevő fiatalok közös tánca (Magyarossy Zoltán felvételei)

